

La literatura de la natura a través del temps

Proposta d'una situació d'aprenentatge basada en Ramon

Llull i la seva comparació amb autors clàssics

Mar Sancho Prades

Tutora: Montserrat Navarro

Màster en Formació del Professorat de Secundària Obligatòria i Batxillerat

Curs 2022/2023

Resum

La figura de Ramon Llull sempre s'ha estudiat als instituts per la seva importància en la llengua i literatura catalanes, però el seu vessant d'escriptor en llengua llatina, tot i la seva gran importància a escala europea i la multitud d'obres que va escriure en llatí, queda oblidada o, fins i tot, totalment desconeguda per part de l'alumnat.

És per això que el present treball proposa una situació d'aprenentatge en què Ramon Llull es tracti a partir de les seves obres en llatí, especialment en el seu vessant més naturalista, comparant les seves idees amb autors llatins clàssics i amb els conceptes de natura i ciència del món contemporani, per tal de relacionant-ho, al seu torn, amb l'actualitat de l'alumnat, el canvi climàtic i altres fenòmens importants com ara la desforestació.

Paraules clau: Ramon Llull, llatí medieval, referents llatins, literatura llatina, literatura medieval.

Abstract

The figure of Raimundus Lullus has always been studied at high schools for his importance in Catalan language and literature, but his role as a writer in Latin, despite his great significance at a European level and the multitude of works in Latin, remains forgotten or even completely unknown to students.

That is why this paper proposes a learning situation where Raimundus Lullus is approached through his works in Latin, especially in his more naturalistic aspect, comparing his ideas with classical Latin authors and the concepts of nature and science in the contemporary world, relating it, in turn, to the current events of students such as climate change and other important phenomena like deforestation.

Keywords: Raimundus Lullus, medieval Latin, Latin references, Latin literature, medieval literature.

ÍNDIX

1. Introducció i objectius.....	3
2. Contextualització i anàlisi de les necessitats.....	6
3. Marc teòric.....	7
4. Presentació de la proposta.....	10
4.1. Contextualització del centre i l'alumnat.....	10
4.2. Introducció a la proposta.....	11
4.3. Activitats inicials.....	12
4.4. Activitats de desenvolupament.....	13
4.5. Activitats d'estructuració.....	14
4.6. Activitats d'aplicació.....	16
4.7. Activitats d'avaluació.....	17
5. Proposta d'una situació d'aprenentatge.....	18
5.1. Desenvolupament de la situació d'aprenentatge.....	22
5.2. Avaluació.....	25
5.3. Mesures i suports universals, addicionals o intensius.....	26
6. Pràctica reflexiva.....	27
7. Propostes de continuïtat.....	31
8. Conclusions.....	32
9. Bibliografia.....	34
10. Annexos.....	35
Annex 1. Arbres de ciència de Ramon Llull.....	36
Annex 2. Oracions originals i adaptades.....	37
Annex 3. Comparació entre llatí clàssic i llatí medieval.....	40
Annex 4. Textos per a la lectura a classe.....	41
Annex 5. Text per a la traducció col·laborativa.....	49
Annex 6. Rúbriques d'avaluació.....	52
KPSI.....	52
Rúbrica de correcció de frases i textos en llatí.....	52
Rúbrica d'heteroavaluació de les intervencions de l'alumnat.....	53
Rúbrica de coavaluació.....	54
Rúbrica d'autoavaluació.....	54

1. Introducció i objectius

Per realitzar el treball de final de màster, aquest curs 2022-2023 s'han proposat a l'alumnat dues modalitats de treball, la Modalitat A, que consta en la realització d'un projecte d'innovació didàctica a l'aula; i la Modalitat B, un projecte de recerca sobre aspectes relacionats amb la pràctica docent.

La modalitat escollida per a la realització d'aquest treball és la A, específicament, aquesta opció consisteix a dissenyar una innovació didàctica completa. A més, s'ha d'implementar, ja sigui de forma total o parcial, al centre on es fan les pràctiques, durant l'estada a l'institut al llarg de les Pràctiques II.

El present treball proposa una situació d'aprenentatge basada en la figura i obra de Ramon Llull, comparada amb altres autors clàssics i relacionada amb la natura i la ciència. Aquesta situació d'aprenentatge es planteja, concretament, per a l'assignatura de Llengua i Cultura Llatines de primer de Batxillerat.

Des dels inicis de l'estudi del llatí a l'educació secundària, sempre s'ha centrat en la traducció d'autors clàssics, especialment Juli Cèsar, ja que és un autor relativament senzill per al nivell que s'ha d'assolir. Per tant, l'alumnat sovint es dedica a traduir frases o textos adaptats relacionats amb guerres o d'altres temes que, avui en dia, els poden suscitar poc interès. És per això que es planteja aquesta situació d'aprenentatge, per distanciar els alumnes dels textos als quals estan acostumats i demostrar-los que hi ha literatura en llatí amb moltes altres temàtiques. Es proposa l'estudi i traducció de Ramon Llull perquè, d'aquesta manera, es pot donar a conèixer la literatura medieval en llatí i, al mateix temps, aprofundir en la importància lingüística, literària i cultural d'aquest conegut autor.

Ramon Llull, 1232-1316, és un personatge històric molt important, especialment en la llengua, literatura i cultura catalanes, ja que se l'ha arribat a considerar el creador de la prosa literària catalana. Tot i això, també va escriure en occità, en àrab, i, la part més ingent, en llatí. Va escriure tractats de filosofia, de teologia i de ciència.

Per tot això, les seves obres han estat extensament estudiades, però, malgrat el seu ingent volum literari, sobretot en llengua llatina, els textos més estudiats i analitzats han estat les obres i versions catalanes. Conseqüentment, l'alumnat ignora bona part de les seves obres i els seus referents llatins.

És per aquest motiu que, en aquest treball, es proposa una situació d'aprenentatge en la qual es treballi una de les seves obres, *Liber de natura*. En aquesta

obra, Llull es planteja i respon, amb una sèrie numerada d'arguments, un total de nou preguntes sobre la natura: què és la natura? De què és la natura? Per què és la natura? Quantes natures hi ha? Quina és la qualitat de la natura? Quan fou la natura? On és la natura? Com és la natura? I, finalment, amb què és la natura? És una obra científica però, al mateix temps, filosòfica i teològica, ja que té molt present la figura de Déu com a creador de l'univers i la humanitat i, de fet, estudia també la seva naturalesa, igual que la naturalesa d'altres éssers com ara els àngels.

Es proposa precisament aquesta obra amb l'objectiu de comparar la filosofia sobre la natura i la ciència de Ramon Llull amb els pensaments de diversos autors clàssics, com ara Lucreci, amb la seva obra *De rerum natura*. A més, tot això es pretén relacionar amb el present dels estudiants per fer-los reflexionar sobre el canvi climàtic i l'evolució d'alguns conceptes com natura i ciència. Aquest fet és important de tractar, ja que estem un moment en el qual no paren de fer-se més i més evidents les conseqüències pel canvi climàtic i per la poca preocupació que s'ha tingut envers la natura al llarg de la història, amb desforestacions, grans incendis provocats, eliminació d'hàbitats naturals o la caça d'animals en perill d'extinció (o ja extingits) per esmentar-ne alguns exemples. Tot i això, encara hi ha una part de la població que nega el canvi climàtic o, que tot i saber què passa, no pren consciència de la situació actual. És per això que, amb aquesta situació d'aprenentatge, es pretén que l'alumnat reflexioni i adquireixi més consciència sobre la importància de la natura i del reciclatge entre d'altres.

S'ha escollit primer de batxillerat precisament perquè són estudiants que estan començant amb el llatí. Tot i que se'ls han d'adaptar tots els materials per a un nivell més senzill, és un bon moment per introduir-los autors i temes no tractats anteriorment i fomentar la motivació per l'estudi del llatí, per la seva literatura i cultura. D'aquesta manera, s'allunyen de les frases inicials, sovint sense connexió entre elles o que els susciten poc interès i motivació i s'involucren en una temàtica que sí que els és propera, com la naturalesa i el canvi climàtic. Amb això es pot fomentar la participació activa i la reflexió sobre temes d'actualitat.

Pel que fa als objectius principals, es divideixen en dues branques, els objectius lingüístics i els culturals.

Per una banda, els lingüístics, pretenen donar a conèixer els adjectius de la tercera declinació llatina, amb la seva respectiva pràctica, i practicar la traducció, repassant tots els sabers ja treballats i incloent-hi els nous.

A més, es pretén introduir el llatí medieval, amb les seves característiques principals i la comparació amb el llatí clàssic, perquè l'alumnat prengui consciència de l'evolució de les llengües i reflexioni sobre la seva pròpia llengua.

Per l'altra banda, en l'àmbit més cultural de la situació d'aprenentatge, es pretén donar a conèixer, com ja s'ha explicat anteriorment, amb més profunditat la figura de Ramon Llull. A part d'això, es planteja relacionar les seves obres amb d'altres d'autors clàssics llatins com a possibles referents. Així mateix, amb la traducció de frases d'autors clàssics, més concretament de Ciceró, Virgili, Plaute, Horaci, Lactanci i Varró, es pretén la reflexió sobre dites i frases fetes actuals que, en alguns casos, ja es deien en època llatina i que han perdurat fins a l'actualitat. A més, es busca comparar l'evolució de la visió de la ciència i la natura basada en textos de Lucreci i Ramon Llull, i de la consideració d'aquests dos termes en l'actualitat.

En els apartats a continuació es realitza una contextualització i anàlisi de les necessitats que porten a desenvolupar aquesta proposta d'innovació. Posteriorment, s'explica el marc teòric d'aquest treball. Tot seguit es detalla la presentació de la proposta, on s'expliquen exhaustivament les diferents activitats i la metodologia utilitzada per a cadascuna. A continuació, es presenta la proposta de la situació d'aprenentatge, detallada a cada punt amb les taules corresponents. Seguidament, s'especifica l'avaluació general de la proposta. Després, s'hi puntualitzen les mesures universals, addicionals i intenses i, tot seguit, es realitza una pràctica reflexiva sobre la implementació a l'aula de la situació d'aprenentatge proposada. Finalment, les conclusions en general sobre aquest treball, la bibliografia usada per dur-lo a terme i els annexos, on s'hi adjunten, entre d'altres, els textos originals, els dossiers d'activitats preparats per a la implementació a classe i les rúbriques d'avaluació.

2. Contextualització i anàlisi de necessitats

La proposta s'ha implementat a l'Institut Sòl de Riu, situat a Alcanar. És un centre públic amb una mitjana d'entre 450 alumnes aproximadament. L'institut ofereix diversos itineraris, tant de formació professional com de batxillerat. A la modalitat d'Humanitats i Ciències Socials, més concretament a les matèries de Llengua i Cultura Llatines i Llengua i Cultura Gregues, hi acostuma a haver molt pocs alumnes, usualment entre dos i vuit estudiants per curs. De fet, al curs de primer de Llengua i Cultura Llatines, que és on s'ha implementat aquesta proposta, hi ha, tan sols, quatre estudiants.

Malauradament, en els darrers temps, les assignatures que engloben les llengües clàssiques sovint han anat baixant de popularitat i, de fet, els diferents currículums educatius tampoc no han fet res per millorar-ho, més aviat al contrari. Un exemple en pot ser el fet que, a molts centres educatius d'arreu de Catalunya, ja no s'ofereix l'assignatura de Llengua i Cultura Gregues.

Per tant, sobretot a primer de batxillerat, es necessiten noves propostes de situacions d'aprenentatge que puguin interessar l'alumnat, que afavoreixin el seu pensament crític i que siguin significatives per a ells. D'aquesta manera es pot intentar revitalitzar aquestes matèries que tant poden aportar a l'alumnat, amb sabers que permeten, per exemple, comprendre la seva pròpia llengua i cultura.

A més d'això, a l'institut abans mencionat, a primer de Llengua i Cultura Llatines, només tradueixen frases, inconnexes entre elles i sense més sentit que el literal. A diferència de segon, que ja poden traduir textos de diferents temàtiques, a primer acostumen a estar més desmotivats a l'hora de la traducció. Per tant, és necessari proposar una situació d'aprenentatge que els faci traduir frases amb un sentit general entre elles i que, a més, els permeti treballar col·laborativament un text. D'aquesta manera poden recuperar l'interès i la motivació perduts i adquirir una actitud de participació més activa.

3. Marc teòric

Al setembre de l'any 2022 va entrar en vigor un nou decret educatiu, la LOMLOE, amb el qual s'apliquen alguns canvis per tal de millorar l'aprenentatge, fent-lo més competencial i significatiu. Aquests canvis s'incorporen amb la idea que l'alumnat sigui capaç de desplegar el seu projecte de vida personal, acadèmic i professional i facilitar-los l'accés a processos formatius posteriors i a l'aprenentatge al llarg de la vida.

Aquest nou decret té quatre objectius principals: preparar joves amb opinió i judici a l'hora d'incorporar-se al món adult i a la vida social amb els coneixements i els instruments necessaris per continuar aprenent en el context d'una societat moderna; formar persones amb més capacitat de comprensió i interpretació del món en què viuen; educar una ciutadania capaç de cooperar, solidària i respectuosa; i desenvolupar consciències que lluiten contra qualsevol forma de violència, educant joves amb sensibilitat i actius davant tota mena de discriminació.

Per aconseguir-ho s'han proposat noves assignatures, que cada institut pot escollir i oferir al seu alumnat; s'han ampliat les competències, tant a l'ESO com a Batxillerat; s'han modificat els currículums i s'han editat diversos apartats formals.

Pel que fa als apartats formals, per exemple, els continguts i coneixements s'han canviat per sabers i les unitats didàctiques han estat substituïdes per situacions d'aprenentatge; aquestes estan basades en el plantejament d'un repte a l'alumnat perquè el resolguin duent a terme accions que impliquen els sabers d'un o més camps de coneixement. D'aquesta manera, les situacions d'aprenentatge fomenten l'aparició de l'aprenentatge significatiu.

L'aprenentatge significatiu és un tipus d'aprenentatge en què s'estableix una relació entre tots els coneixements previs de l'alumne i aquella informació i sabers nous que es volen aprendre. Per aconseguir aquest tipus d'aprenentatge es necessita motivació i interès per part de l'alumne, ja que aquest ha de ser capaç, per ell mateix, de relacionar les noves idees i sabers amb els seus propis coneixements previs. El fet que l'alumne relacioni els nous sabers amb les estructures cognitives prèvies ajuda per fer que aquest aprenentatge sigui més difícil d'oblidar que l'aprenentatge memorístic i, per tant, més efectiu i útil.

A més, amb aquesta nova llei educativa, es fomenta, també, l'aprenentatge col·laboratiu, especialment amb la realització de projectes, sobretot a l'ESO, que involucrin una o més matèries i que es realitzin en grups d'alumnat.

L'aprenentatge col·laboratiu és una metodologia educativa que promou la interacció i la participació activa de l'alumnat en un entorn d'aprenentatge. Els grups per poder dur-lo a terme no tenen perquè ser molt nombrosos, poden ser parelles o grups petits. De fet, es considera que es treballa millor quan els grups són petits, entre tres i cinc alumnes. Aquest aprenentatge està basat en la idea que els estudiants aprenen millor si treballen conjuntament.

Aquesta metodologia té molts d'aspectes positius per a l'alumnat i el seu aprenentatge. Per exemple, exigeix aprendre a treballar de forma cooperativa, ja que els obliga a determinar els objectius, organitzar què s'ha de fer per aconseguir-los, i a compartir responsabilitats, tant individuals com col·lectives. A més, aprenen a ajudar-se entre ells, a arribar a acords, a detectar els errors i a buscar solucions de millora.

A part de tot això, l'aprenentatge col·laboratiu fomenta l'aprenentatge mutu, és a dir, l'alumnat intercanvia idees, aprèn dels seus companys i augmenta la seva habilitat per construir el seu propi coneixement. D'aquesta manera, ofereix oportunitats per desenvolupar competències socials i emocionals, com la comunicació, la resolució de conflictes, l'empatia, l'autoconeixement i la capacitat de treballar amb altres persones.

Com ja s'ha dit, aquest nou currículum planteja el treball per competències, treballar per competències significa que els aprenentatges es desenvolupen en entorns reals per facilitar l'ús eficaç d'aquests aprenentatges en contextos diferents. Per tant, es procura que l'alumnat sigui capaç d'aplicar allò que ha après intervenint sobre el seu propi entorn, aconseguint així un aprenentatge significatiu.

D'altra banda, com ja s'ha esmentat anteriorment, s'han ampliat les competències clau de Batxillerat, de manera que ara hi ha la competència en comunicació lingüística; la competència plurilingüe; la competència digital; la competència personal; la competència social i d'aprendre a aprendre; la competència ciutadana; la competència emprenedora; la competència matemàtica i la competència en ciència, tecnologia i enginyeria; i la competència en consciència i expressió culturals.

Pel que fa al currículum, a l'assignatura de Llengua i Cultura Llatines de primer de batxillerat, el curs en què es realitzarà aquesta situació d'aprenentatge, s'estableix que l'estudiant ha de ser capaç d'identificar els aspectes bàsics de la llengua llatina, analitzar les unitats lingüístiques i reflexionar mitjançant la comparació amb altres

llengües, per traduir textos llatins que siguin significatius per a l'estudiant. A més, ha de ser capaç de distingir els ètims i formants llatins presents en el lèxic d'ús quotidià, identificant-ne els canvis semàntics i establint una comparació amb la llengua d'ensenyament i altres llengües, per deduir el significat etimològic del lèxic conegut i els significats de lèxic nou o especialitzat. També ha de poder interpretar i valorar, amb sentit crític, textos llatins de diferents gèneres i èpoques, assumint el procés creatiu com a complex i inseparable del context històric, social i polític i de les seves influències artístiques, per identificar-ne la genealogia i valorar-ne l'aportació a la literatura europea en general i catalana en particular. A banda, ha de ser capaç d'analitzar les característiques de la civilització llatina en l'àmbit personal, religiós i sociopolític, adquirint coneixements sobre el món romà i comparant críticament el present i el passat, per valorar les aportacions del món clàssic llatí al nostre entorn com a base d'una ciutadania democràtica i compromesa. Finalment, com a última competència, l'estudiant ha de poder valorar críticament el patrimoni històric, arqueològic, artístic i cultural heretat de la civilització romana, interessant-se per la seva sostenibilitat i reconeixent-lo com a producte de la creació humana i com a testimoni de la història, per explicar el llegat material i immaterial llatí com a transmissor de coneixement i font d'inspiració de creacions modernes i contemporànies¹.

En definitiva, aquest treball de final de màster es realitzarà seguint el nou currículum educatiu. Per tant, els sabers s'organitzaran amb una situació d'aprenentatge, seguint les competències clau i específiques del nou decret i intentant realitzar un aprenentatge significatiu per a l'alumnat.

D'aquesta manera, les cinc competències mencionades anteriorment són les que es treballen amb els alumnes, estan especificades a l'apartat 5 del treball. Com a reptes per a l'alumnat, se'ls planteja una pregunta: com era considerada la natura en l'antiguitat?

¹ *Matèries obligatòries de modalitat.* (s. f.). XTEC - Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya. <https://xtec.gencat.cat/ca/curriculum/batxillerat/curriculum-171-2022/materies-obligatories-de-modalitat/>

4. Presentació de la proposta

En el present apartat s'hi desenvoluparà la proposta de la situació d'aprenentatge, detallant-ne exhaustivament les activitats.

4.1. Contextualització del centre i l'alumnat

El centre, anomenat Institut Sòl de Riu, està situat a Alcanar, és l'únic institut a una població de 9612 habitants situada a la comarca del Montsià, a les Terres de l'Ebre, a la província de Tarragona i que està a la frontera amb la Comunitat Valenciana.

Com Alcanar és una població majoritàriament agrària i marinera, té una gran necessitat de mà d'obra, per tant, hi ha una gran quantitat d'immigració treballant en ambdós sectors. Aquest fet permet que la població gaudeixi d'una gran multiculturalitat, pel fet que hi ha famílies d'arreu del món, tot i que predominen els provinents de Romania i Marroc.

Tot i l'alt percentatge d'immigració, evidentment també en l'àmbit escolar, predomina totalment el català, igualment entre els adolescents immigrants, que l'aprenen tan aviat com arriben i l'empren per comunicar-se amb els seus companys.

Amb tot aquest context cultural i lingüístic, l'Institut Sòl de Riu, per tant, és un centre multicultural però sense grans diferències de classes socials, un reflex de la situació general de tota la població.

Un cop contextualitzat el centre i les diferents realitats escolars, passem ara a descriure el grup i l'alumnat amb qui s'ha implementat la situació d'aprenentatge que tot seguit es desenvoluparà.

Com ja s'ha exposat anteriorment, aquesta proposta es realitza a la matèria de Llengua i Cultura Llatines de primer de batxillerat, un grup compost per quatre alumnes, totes noies, de nivell acadèmic similar i, en aquest cas concret, no hi ha cap alumna amb NNEE.

Pel que fa als coneixements previs, dues d'elles van fer la matèria de Llatí de 4t d'ESO, ara, però, totes quatre han arribat al mateix nivell de coneixements previs. Han treballat la primera, la segona i la tercera declinacions; els adjectius de la primera i segona; els verbs en present, pretèrit imperfecte i futur imperfecte (tots en mode indicatiu); els sintagmes preposicionals i els adverbis. És important mencionar que no tenen diccionari, sinó que el docent els va ampliant el seu llistat de vocabulari a mesura que van avançant.

4.2. Introducció a la proposta

Començant ja amb la proposta, el currículum de la nova llei de reforma educativa, la LOMLOE, exposa que les situacions d'aprenentatge han de dividir les activitats en inicials, de desenvolupament, d'estructuració i, finalment, d'aplicació. De manera que és així com s'ha estructurat tota la proposta didàctica que aquí es presenta.

Abans de passar a la descripció detallada de cada activitat, es realitza primer un breu resum per contextualitzar tota la proposta.

La primera sessió comença amb una introducció a les activitats, continuant amb una introducció a la figura de Ramon Llull i un debat sobre els coneixements previs de l'alumnat.

Entre les sessions dos i tres es realitzen les explicacions més teòriques, sobre els adjectius de la tercera declinació, la vida i obres de Ramon Llull, el llatí medieval i la visió de la ciència i la naturalesa en època clàssica i la seva evolució fins a l'actualitat. Aquestes exposicions es fan sempre interpel·lant l'alumnat per fer-lo particip de les explicacions i perquè pugui relacionar els seus coneixements previs, adquirint, així, un aprenentatge més significatiu.

A la quarta i quinta sessions es fan dues lectures a classe, una d'una obra de Ramon Llull i una altra de Lucreci. A més, es visionen els arbres de la ciència, dibuixats per Llull i es realitza un debat a classe sobre les opinions de l'alumnat.

Finalment, a les últimes tres sessions, es du a terme una traducció cooperativa en parelles, es corregeixen els exercicis individuals i el text col·laboratiu i es reflexiona sobre les conclusions extretes de les seves traduccions.

4.3. Activitats inicials

Les activitats inicials es realitzen per contextualitzar l'alumnat amb tots els seus coneixements previs per tal que pugui relacionar nous sabers i, sempre que sigui possible, realitzar un aprenentatge significatiu.

Per poder involucrar l'alumnat en el seu procés d'aprenentatge, que se senti partícip i que no vagi perdut amb les diferents activitats, es dediquen els primers minuts de classe per explicar detalladament quines activitats es faran, en quin ordre, quins són els objectius que s'esperen aconseguir i com s'avaluaran.

Un cop fet això, s'entrega a cada alumna un KPSI (*Knowledge and Prior Study Inventory*) perquè l'ompli abans de passar a la següent activitat. D'aquesta manera, tant l'alumnat com la docent són conscients dels coneixements previs que tenen.

Tot seguit, s'interpel·la als alumnes preguntant-los què saben de Ramon Llull, perquè vagin exposant diverses idees que, després, es rectificaran o ampliaran si és necessari.

A continuació, es realitza un debat sobre els coneixements previs de l'alumnat en relació amb la consideració de la naturalesa en l'actualitat i com elles pensen que era considerada en èpoques anteriors. Això amb l'objectiu que adquireixin pensament crític i reflexionin sobre les seves pròpies opinions entorn el món que les envolta i les seves diferents problemàtiques, com ara les catàstrofes naturals o el canvi climàtic.

Finalment, els últims minuts de classe es realitza un repàs dels sabers ja treballats sobre les tres primeres declinacions llatines, què són els adjectius i la revisió dels adjectius de la primera i segona declinacions. Tot això amb la intenció d'introduir els adjectius de la tercera declinació.

4.4. Activitats de desenvolupament

Passem ja a les activitats de desenvolupament, és a dir, on es realitzen les explicacions per poder treballar els diferents sabers.

Per començar, es fa una explicació dels adjectius de la tercera declinació, posant el màxim possible d'exemples a la pissarra i declinant-los amb la participació activa i voluntària de l'alumnat.

Tot seguit, s'entrega un dossier amb frases breus, de diversos autors clàssics, postclàssics i, evidentment, també de Ramon Llull. Totes aquestes oracions estan adaptades al nivell de l'alumnat i inclouen la pràctica i detecció de paraules de la tercera declinació i, en especial, dels adjectius d'aquesta mateixa declinació. Aquestes oracions les ha de treballar l'alumnat de manera individual i autònoma a casa i es corregeixen i lliuren a la professora a la sisena sessió.

A l'annex 2 s'hi troben les oracions originals i les oracions adaptades al nivell de l'alumnat, ambdues amb la seva respectiva traducció i, a més, la versió preparada per lliurar-la a l'alumnat.

Amb aquestes oracions, extretes de Ramon Llull i d'altres autors clàssics, es pretén fer reflexionar sobre la concepció de la natura al llarg de la història, la seva importància i, també fer una reflexió sobre la perspectiva de gènere, veient com autors clàssics, en aquest cas, Virgili i Plaute, descriuen la naturalesa de la dona.

Després d'haver entregat el dossier a les alumnes, i haver llegit les oracions i haver-los explicat detalladament què s'ha de fer, es passa a introduir la vida, obres i pensament de Ramon Llull, relacionant-ho amb els coneixements previs vistos a la primera sessió.

A part d'això, també es realitza una breu introducció al llatí medieval, per conscienciar l'alumnat de l'evolució de totes les llengües i que, malgrat que elles ho tradueixen en adaptació, coneguin les característiques més generals del llatí medieval. A més, per fer l'explicació més visual i il·lustrativa, es comparen alguns mots entre el llatí medieval i el llatí clàssic, annex 3.

Finalment, per acabar la sessió, s'explica de manera general la visió i importància de la ciència i la natura tant en època clàssica com medieval, al mateix temps que es compara amb l'actual, per constatar-ne l'evolució i fer reflexionar l'alumnat.

És important mencionar que totes aquestes explicacions no són classes magistrals, sinó que s'interpel·la constantment l'alumnat perquè participi i pugui opinar i relacionar coneixements previs amb tot allò nou.

4.5. Activitats d'estructuració

Les activitats d'estructuració serveixen per estructurar tot allò que s'està aprenent per tal de poder assolir els objectius proposats de manera clara i senzilla.

Per tal d'aconseguir-ho, es realitzen dues lectures en veu alta a classe de dos passatges de dues obres diferents, d'una banda, *Liber de natura* de Ramon Llull i, de l'altra, *De rerum natura* de Lucreci, adjuntades a l'annex 4.

Al primer passatge s'hi explica com, segons Lucreci, la natura forma els éssers. L'autor expressa que res sorgeix del no-res i que, per tant, els déus no són els creadors ni de la matèria ni dels éssers, sinó que tots aquests s'originen de maneres diferents, cada ésser o substància es genera d'un mode particular. A més, Lucreci manifesta que, si no fos així, la humanitat podria néixer de l'aigua o els peixos de la terra, que les flors i plantes no seguirien cicles temporals per florir i res, ni plantes, ni animals ni humans seguiria un període de temps en el naixement i el creixement. A part d'això, afirma que cada cos creix i se sustenta pel seu propi aliment, posa l'exemple de la pluja, ja que sense aquesta no hi ha fruits. De la mateixa manera, expressa que la naturalesa tampoc aniquila res, sinó que redueix cada element als seus cossos primitius, afirma que, si no fos així i els elements fossin mortals, el món ja s'hauria extingit. Finalment, explica que la naturalesa es divideix en cos i en buit.

Aquest text és interessant perquè els alumnes vegin una de les consideracions del món, la natura i la ciència a l'antiguitat clàssica, observin els seus raonaments i els porti a la seva pròpia reflexió. També és útil perquè vegin com, en una època tan antiga, ja existia el pensament que la matèria no es crea ni es destrueix. A més, pot estimular la reflexió sobre com anava d'avançada la ciència sobre la natura al segle I aC.

Al segon passatge, de l'obra de Ramon Llull, es dona resposta, com ja s'ha mencionat anteriorment, a nou preguntes sobre la natura: què és la natura? De què és la natura? Per què és la natura? Quantes natures hi ha? Quina és la qualitat de la natura? Quan fou la natura? On és la natura? Com és la natura? I, finalment, amb què és la natura? Comença definint la natura, després, parla sobre com la natura està formada per

agents naturals que són els que mouen les obres naturals, posa l'exemple de l'escalfor del foc. A continuació expressa per què, segons ell, existeix la natura. A més, Llull explica que hi ha dues natures generals, la natura divina i la natura creada. Esmenta que la divina és infinita i eterna i està formada per Pare, Fill i Esperit Sant. Pel que fa a la creada, expressa que té dues maneres, la naturalesa espiritual i la naturalesa corporal. A més, manifesta que també hi ha una natura pròpia i una d'apropiada, torna a posar com a exemple el foc, detalla que l'escalfor és la natura pròpia del foc i, en canvi, la sequedat de la terra és la natura apropiada. A part d'això, explica que, com la natura de Déu és eterna, no està lligada al temps, ja que el temps és finit. Tot seguit exposa que la natura va ser creada juntament amb el seu temps, lloc i substància i que, després de la creació de la natura, es va crear el moviment perquè la natura pogués ser el principi del moviment. Per tant, que la natura se sustenta en l'univers creat per Déu. A continuació opina sobre què és la ciència, segons Llull, que està relacionada en l'intel·lecte de l'home. També expressa que tota natura creada té un mode que li permet ser com és i que la natura està entre l'essència i l'ésser, posant com a exemple l'home, esmenta que aquest és un ésser natural i humà. Finalment, parla sobre la naturalesa de Déu i la de l'home.

Aquest altre text és interessant, sobretot, per comparar amb el primer text i fer observar i reflexionar l'alumnat sobre com, a l'edat mitjana, després de la caiguda de l'imperi romà d'Occident i de les successives invasions germàniques, hi va haver un gran retrocés científic i cultural en comparació a l'antiguitat clàssica, promoure la reflexió sobre el tema concret i el pensament crític.

Aquestes dues obres, malgrat que ja estan en traducció, una en castellà i l'altra en català, és necessari editar-les per ajudar a la comprensió lectora de l'alumnat, ja que, en general, són obres complicades de llegir i entendre. La de Lucreci perquè està traduïda en vers, seguint l'ordre del llatí, i, per tant, pot portar problemes de comprensió per tenir sintagmes en posicions poc usuals. En canvi, tot i que la de Llull està traduïda en català en un llenguatge senzill per a l'alumnat, l'obra original és molt complexa, ja que és molt filosòfica i repeteix tot el que exposa de maneres diferents, amb frases molt llargues i usant moltes subordinades. Per la qual cosa pot induir a la confusió i provocar errors de lectura o de comprensió. Les versions editades es poden trobar a l'annex 4.

Aquestes dues lectures es fan en veu alta per tal d'assegurar la comprensió de tot l'alumnat. Després de cada passatge es comenta, amb la participació activa de l'alumnat voluntari, què s'explica i es resumeixen les idees principals per tal d'ajudar a la

comprensió lectora. Tot seguit, es reflexiona col·lectivament amb les opinions de l'alumnat sobre els dos textos llegits, fomentant així l'esperit crític i l'expressió oral.

Finalment, es visionen diversos arbres de la ciència de Ramon Llull, adjuntats a l'annex 1, i es realitza un debat al voltant de les opinions de l'alumnat d'aquests arbres de la ciència, les seves reflexions i comparacions amb l'estructura de la ciència actualment.

Tot això es fa amb la intenció que l'alumnat reflexioni sobre tot el que s'ha parlat a les sessions anteriors, observi les idees principals que es volen transmetre i estructuri, de manera inconscient, els seus sabers.

4.6. Activitats d'aplicació

Les activitats d'aplicació serveixen per aplicar tots els sabers, tant els previs com els treballats al llarg de la situació d'aprenentatge.

A la sisena sessió és quan es corregeixen a classe les oracions lliurades a l'alumnat a la sessió dos, annex 2, i que hauran treballat a casa de forma individual i autònoma.

Abans de corregir les frases es realitza una breu comparació i opinió sobre com han anat i de què tractaven les frases. Tot seguit es passa a fer la correcció col·lectiva a classe, comptant amb la participació activa i voluntària de l'alumnat. El mateix alumnat ha de corregir-se els errors, en bolígraf vermell i, acabada la classe, lliurar-la a la docent perquè pugui avaluar la seva feina mitjançant la rúbrica corresponent (apartat 5.2.2.).

A la següent sessió, la número set, es realitza una traducció d'un text breu de Ramon Llull, adaptat al nivell de l'alumnat, és una traducció cooperativa. Degut al reduït nombre d'alumnes, solament quatre estudiants, es realitza per parelles. Aquest treball col·laboratiu s'ha d'executar a classe, amb el suport de la professora per solucionar dubtes i ajudar en cas que sigui necessari. Al final de la sessió s'ha de lliurar a la professora per tal que pugui avaluar la seva feina mitjançant la rúbrica corresponent (apartat 5.2.2.).

El text original, l'adaptació i ambdues traduccions, juntament amb l'activitat preparada per a l'alumnat es troben a l'annex 5.

A la següent sessió, s'entreguen els textos corregits i s'analitza i tradueix conjuntament a la pissarra, amb la participació activa i voluntària de l'alumnat. Això es

fa perquè les estudiants vegin els seus propis errors, els comprenguin i puguin millorar en el seu aprenentatge.

Finalment, es realitza un debat per parlar de quines conclusions han extret de les frases i el text que han traduït, relacionant-les amb la seva pròpia experiència i la resta de sabers treballats al llarg de la situació d'aprenentatge.

Per últim, l'alumnat lliura a la professora les rúbriques emplenades, tant la coavaluació com l'autoavaluació.

4.7. Activitats d'avaluació

En relació amb l'avaluació, com ja s'ha explicat en apartats anteriors, aquesta es basa en una sèrie de rúbriques, concretament, un KPSI (*Knowledge and Prior Study Inventory*); les rúbriques per a la correcció de textos; d'avaluació de les intervencions a classe; de coavaluació i d'autoavaluació.

L'avaluació es tracta de manera més detallada, en un apartat a part, situat a la situació d'aprenentatge. A l'annex 6 es mostren, a més, el KPSI i totes les rúbriques esmentades anteriorment.

És necessari mencionar que tota la situació d'aprenentatge se situa en una avaluació continuada, és a dir, es va avaluant l'alumnat regularment. D'aquesta manera sempre tenen l'oportunitat de millorar, valorant el seu progrés, detectant els seus errors i dificultats més comuns i preguntant dubtes. Aquesta avaluació continuada s'estén al llarg de tot el curs per tal de permetre que l'alumnat pugui realitzar millores progressives. A més, perquè s'eviti, en certa manera, l'estrès que provoquen els exàmens amb què es juguen la nota final del trimestre, o, fins i tot, del curs.

Tot i això, és necessari mencionar que, en el cas concret del grup on s'ha implementat aquesta proposta de situació d'aprenentatge, es realitzen dos exàmens cada trimestre i un examen final a l'últim trimestre del curs per tal de poder avaluar el seu progrés i detectar dificultats o sabers no assolits correctament.

5. Proposta d'una situació d'aprenentatge

Títol	La literatura de la natura a través del temps
Curs	1r de Batxillerat
Matèria/Àmbit	Llengua i Cultura Llatines I

DESCRIPCIÓ

Com era considerada la natura en l'antiguitat?

Aquesta situació d'aprenentatge es realitza per mostrar com la perspectiva sobre el concepte de la ciència i la naturalesa ha anat canviant al llarg dels anys fins a l'actualitat i provocar la reflexió sobre la pròpia consciència mediambiental, el canvi climàtic i les seves conseqüències.

Està contextualitzada en l'explicació del llatí medieval i els adjectius de la tercera declinació llatina i es planteja com a repte la traducció del llatí al català de diverses frases i un breu text relacionats en el món de la natura i la ciència.

COMPETÈNCIES ESPECÍFIQUES

Competències específiques	Matèria
CE1: Identificar els aspectes bàsics de la llengua llatina, resoldre i analitzar les unitats lingüístiques i reflexionar-hi mitjançant la comparació amb la llengua d'ensenyament i amb altres llengües del repertori individual de l'alumnat, per traduir textos llatins que siguin significatius per a l'estudiant.	Llengua i Cultura Llatines
CE2: Distingir els ètims i formants llatins presents en el lèxic d'ús quotidià, identificant els canvis semàntics que hagin tingut lloc i establint una comparació amb la llengua d'ensenyament i altres llengües del repertori individual de l'alumnat, per deduir el significat etimològic del lèxic conegut i els significats de lèxic nou o especialitzat.	Llengua i Cultura Llatines
CE3: Interpretar i valorar, amb sentit crític, textos llatins de diferents gèneres i èpoques, assumint el procés creatiu com a complex i inseparable del context històric, social i polític i de les seves influències artístiques, per identificar-ne la genealogia i valorar-ne l'aportació a la literatura europea en general i catalana en particular.	Llengua i Cultura Llatines

<p>CE4: Analitzar les característiques de la civilització llatina en l'àmbit personal, religió i sociopolític, adquirint coneixements sobre el món romà i comparant críticament el present i el passat, per valorar les aportacions del món clàssic llatí al nostre entorn com a base d'una ciutadana democràtica i compromesa.</p>	<p>Llengua i Cultura Llatines</p>
<p>CE5: Valorar críticament el patrimoni històric, artístic i cultural heretat de la civilització romana, interessant-se per la seva sostenibilitat i reconeixent-lo com a producte de la creació humana i com a testimoni de la història, per explicar el llegat material i immaterial llatí com a transmissor de coneixement i font d'inspiració de creacions modernes i contemporànies.</p>	<p>Llengua i Cultura Llatines</p>
<p>CE3: Produir textos orals i multimodals, amb el rigor, la coherència, la fluïdesa i el registre adequats, atenent les convencions pròpies dels diferents gèneres discursius, i participar en interaccions orals amb una actitud cooperativa i respectuosa, tant per construir coneixement i establir vincles personals, com per intervenir de manera activa i informada en diferents contextos socials.</p>	<p>Llengua Catalana i Literatura</p>

TRACTAMENT DELS TRES COMPONENTS TRANSVERSALS DE LES COMPETÈNCIES CLAU DE BATXILLERAT

Els tres components transversals de les competències clau de batxillerat són la resolució de problemes, la gestió i comunicació de la informació i el pensament crític. En aquesta situació d'aprenentatge es tractaran tots tres de maneres diferents.

La resolució de problemes es treballarà a partir de les traduccions de les frases i textos, tant a nivell individual com de forma col·laborativa.

La gestió i comunicació de la informació es tractarà amb els diferents debats que es realitzaran a classe i, a més, també es treballarà a través de les diferents traduccions.

Per últim, el pensament crític no es treballarà únicament als debats a classe, sinó que s'anirà tractant al llarg de tota la situació d'aprenentatge, interpel·lant als alumnes al llarg de les explicacions teòriques per fer-los reflexionar i relacionar conceptes i sabers.

OBJECTIUS D'APRENENTATGE I CRITERIS D'AVUACIÓ

Objectius d'aprenentatge	Criteris d'avaluació
1. Aplicar els coneixements morfosintàctics i lèxics bàsics del llatí en la identificació dels adjectius de la 3a declinació.	1. Comprendre i identificar els elements morfosintàctics i lèxic de la situació d'aprenentatge.
2. Reflexionar sobre els fets lingüístics (morfosintàctics i lèxics) a partir de frases en llengua llatina i establir relacions amb la llengua pròpia.	2. Ser capaç d'emprar la 1a, 2a i 3a declinacions llatines. 3. Ser capaç d'emprar tots els tipus d'adjectius en llatí. 4. Analitzar morfològica i sintàcticament frases i textos breus en llatí adaptat.
3. Comprendre l'evolució del llatí clàssic al llatí medieval i les seves característiques principals.	5. Ser capaç d'assenyalar les característiques principals del llatí medieval.
4. Llegir, comprendre i interpretar d'una manera coherent, sense l'ajut del diccionari però amb un llistat de vocabulari, frases i textos en llatí adaptats.	6. Analitzar, interpretar i comentar textos i fragments literaris de diversa índole, de complexitat baixa i de forma guiada, aplicant estratègies d'anàlisi i reflexió que impliquin mobilitzar la pròpia experiència, com a eina per comprendre el món i la condició humana i desenvolupar la sensibilitat estètica i l'hàbit lector.
5. Reflexionar sobre la transmissió de la cultura clàssica i la seva influència al llarg de la història Tenir una visió humanitzada de l'entorn mitjançà el contacte amb les llengües clàssiques.	7. Participar en els debats i correccions a classe i respectar els companys i les opinions alienes. 8. Debatre sobre la continuïtat del llegat romà a la nostra societat, tot mostrant interès, empatia i respecte per les opinions dels altres.

SABERS

Saber	Matèria
Comprensió i aplicació pràctica del concepte de llengua flexiva: flexió nominal, pronominal i verbal de la llengua llatina en el procés de traducció.	Llengua i Cultura Llatines
Interpretació i anàlisi de la sintaxi oracional: funcions i sintaxi dels casos i de les estructures oracionals, la concordança i l'ordre de les paraules en oracions simples en el context de comparació amb la llengua o llengües d'aprenentatge.	Llengua i Cultura Llatines
Maneig adequat de les eines de traducció: glossaris i correctors ortogràfics en suport analògic o digital, en el context d'anàlisi i comprensió de textos.	Llengua i Cultura Llatines
Identificació de les principals estratègies de traducció per aprofundir en el valor intrínsec i extrínsec dels textos llatins, originals o adaptats: formulació d'expectatives a partir de l'entorn textual (títol, obra, etc.) i del text mateix (camps temàtics, famílies de paraules, etc.), i també a partir del context; coneixement del tema; descripció de l'estructura i del gènere; peculiaritats lingüístiques senzilles dels textos traduïts (ús de temps, gèneres verbals, etc.), i errors freqüents de traducció i tècniques per evitar-los.	Llengua i Cultura Llatines
Presència de consciència de la importància de la traducció com a instrument que afavoreix el raonament lògic, la constància, la memòria, la resolució de problemes i la capacitat d'anàlisi i síntesi per tal de millorar l'actitud cívica de l'alumnat i el seu paper en una societat tolerant i solidària.	Llengua i Cultura Llatines
Establiment d'estratègies i adopció d'eines, analògiques i digitals, individuals i cooperatives, per a l'autoavaluació i la coavaluació en un món cada cop més interconnectat i en el qual les noves tecnologies i el treball cooperatiu són una realitat inqüestionable i la base d'una societat més rica, plural i ben informada.	Llengua i Cultura Llatines
Aproximació i anàlisi de la literatura llatina a partir d'exemples pràctics extrets d'obres literàries de diferents èpoques i dels principals gèneres literaris.	Llengua i Cultura Llatines

5.1. DESENVOLUPAMENT DE LA SITUACIÓ D'APRENENTATGE

La situació d'aprenentatge es desenvoluparà emprant l'aprenentatge basat en problemes. Els materials que es necessitaran seran els dossiers de frases i textos proporcionats per la professora i el llistat de vocabulari, ja que no tenen diccionari.

ACTIVITATS D'APRENENTATGE I D'AVALUACIÓ

Activitat	Descripció de l'activitat d'aprenentatge i d'avaluació	Temp.
Activitats inicials	<ol style="list-style-type: none"> 1. Introducció a l'activitat d'aprenentatge i realització d'un KPSI. 2. Introducció a Ramon Llull amb qüestions sobre els coneixements previs de l'alumnat sobre aquest autor. 3. Debat sobre els coneixements previs de l'alumnat en relació a la importància i consideració de la naturalesa en l'actualitat i com pensen que era considerada en èpoques anteriors. 4. Introducció als adjectius de la 3a declinació. 	Sessió 1
Activitats de desenvolupament	<ol style="list-style-type: none"> 5. Explicació dels adjectius de la 3a declinació amb pràctica a classe, comptant amb la participació activa de l'alumnat voluntari. 6. Entrega de frases breus (que integren la pràctica i reconeixement dels adjectius de la 3a declinació) de Ramon Llull i autors clàssics sobre la ciència i la natura per traduir individualment a casa. Es corregiran a la sessió 6. 7. Introducció a la vida, obres i pensament de Ramon Llull. 8. Introducció al llatí medieval i les seves característiques diferenciades del llatí clàssic, amb comparació d'exemples extrets de Ramon Llull i d'altres textos clàssics. 9. Explicació de la visió de la ciència i la naturalesa en època clàssica i la seva evolució fins a l'actualitat. 	Sessions 2 i 3
Activitats d'estructuració	<ol style="list-style-type: none"> 10. Lectura en veu alta a classe d'un breu passatge en traducció de l'obra <i>Liber de natura</i> de Ramon Llull. 11. Lectura en veu alta a classe d'un breu passatge en traducció de l'obra <i>De rerum natura</i> de Lucreci. 12. Reflexió col·lectiva sobre la lectura dels dos passatges. 13. Visionat dels arbres de ciència de Ramon Llull. 14. Debat sobre les opinions dels alumnes al voltant dels arbres de la ciència de Ramon Llull i com ha anat evolucionant la consideració de les ciències al llarg de la història. 	Sessions 4 i 5
Activitats d'aplicació	<ol style="list-style-type: none"> 15. Entrega de la traducció individual i comparació conjunta de frases breus de Ramon Llull i autors clàssics sobre la ciència i la natura. Integrant-ne la pràctica i reconeixement dels adjectius de la 3a declinació. 16. Correcció col·lectiva a classe de les frases amb la participació activa i voluntària de l'alumnat. 17. Traducció per parelles a classe d'un petit text adaptat de Ramon Llull sobre la natura. Integrant-ne la pràctica i reconeixement dels adjectius de la 3a declinació. El text s'entregarà a la professora en finalitzar la classe. 18. Correcció a classe del text amb la participació activa i voluntària de l'alumnat. 19. Debat sobre les conclusions extretes de les traduccions 20. Entrega de les rúbriques de coavaluació i autoavaluació. 	Sessions 6, 7 i 8.

Metodologia i seqüència didàctica				
Nº	Activitats d'ensenyament- aprenentatge	Materials i recursos	Instruments d'avaluació	Temps
1	Introducció a l'activitat d'aprenentatge i realització del KPSI.	-	Parar atenció a l'explicació.	S1: 10´
2	Introducció a Ramon Llull amb qüestions sobre els coneixements previs de l'alumnat sobre aquest autor.	Pissarra.	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S1: 20´
3	Debat sobre els coneixements previs de l'alumnat en relació a la importància i consideració de la naturalesa en l'actualitat i com pensen que era considerada en èpoques anteriors.	-	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S1: 20´
4	Introducció als adjectius de la 3a declinació.	Pissarra digital/projector i pissarra.	Parar atenció a l'explicació.	S1: 10´
5	Explicació dels adjectius de la 3a declinació amb pràctica a classe, comptant amb la participació activa de l'alumnat voluntari.	Pissarra digital/projector i pissarra.	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S2: 50´
6	Entrega de frases breus Ramon Llull i autors clàssics sobre la ciència i la natura per traduir individualment a casa.	Dossier d'exercicis i dossier de vocabulari.	-	S2: 5´
7	Introducció a la vida, obres i pensament de Ramon Llull.	Pissarra digital/projector.	Parar atenció a l'explicació.	S3: 15´
8	Introducció al llatí medieval i les seves característiques diferenciades del llatí clàssic, amb comparació d'exemples extrets de Ramon Llull i d'altres textos clàssics.	Pissarra digital/projector i pissarra.	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S3: 25´
9	Explicació de la visió de la ciència i la naturalesa en època clàssica i la seva evolució fins a l'actualitat.	Pissarra digital/projector i ordinador.	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S3: 15´
10	Lectura en veu alta a classe d'un breu passatge en traducció de l'obra <i>Liber de natura</i> de Ramon Llull.	Dossier de textos.	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S4: 25´
11	Lectura en veu alta a classe d'un breu passatge en traducció de l'obra <i>De rerum natura</i> de Lucreci.	Dossier de textos.	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S4: 20´

12	Reflexió col·lectiva sobre la lectura dels dos passatges.	-	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S5: 15'
13	Visionat dels arbres de ciència de Ramon Llull.	Pissarra digital/projector.	-	S5: 20'
14	Debat sobre les opinions dels alumnes al voltant dels arbres de la ciència de Ramon Llull i com ha anat evolucionant la consideració de les ciències al llarg de la història.	-	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S5: 20'
15	Entrega de la traducció individual i comparació conjunta de frases breus de Ramon Llull i autors clàssics sobre la ciència i la natura.	Dossier d'exercicis.	Realització de la feina individual. Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S6: 10'
16	Correcció col·lectiva a classe de les frases amb la participació activa i voluntària de l'alumnat.	Dossier d'exercicis.	Avaluació de les intervencions de l'alumnat. Avaluació de la traducció individual.	S6: 45'
17	Traducció per parelles a classe d'un petit text adaptat de Ramon Llull sobre la natura. Integrant-ne la pràctica i reconeixement dels adjectius de la 3a declinació.	Dossier d'exercicis i dossier de vocabulari.	Realització de la feina de forma col·laborativa.	S7: 55'
18	Correcció a classe del text amb la participació activa i voluntària de l'alumnat.	Dossier d'exercicis.	Avaluació de les intervencions de l'alumnat. Avaluació de la traducció cooperativa.	S8: 40'
19	Debat sobre les conclusions extretes de les traduccions.	-	Avaluació de les intervencions de l'alumnat.	S8: 15'
20	Entrega de les rúbriques de coavaluació i autoavaluació.	Rúbriques d'avaluació.	Realització de les rúbriques.	S8: 5'

5.2. AVALUACIÓ

Malgrat que ja s'ha explicat mínimament al cos de la situació d'aprenentatge la mena d'avaluació que es té en compte, convé que s'especifiquin més extensament els criteris i instruments d'avaluació. Especialment, les rúbriques emprades per avaluar l'assoliment dels sabers treballats en aquesta situació d'aprenentatge.

La nova llei, la LOMLOE, estableix que cal realitzar una avaluació inicial, continuada i final per a tots els alumnes. Aquesta avaluació ha de ser, evidentment, integral, inclusiva i equitativa per tal de donar suport a tots els alumnes en el seu aprenentatge i desenvolupament.

L'avaluació inicial es fa amb un KPSI (*Knowledge and Prior Study Inventory*), per detectar els coneixements previs de l'alumnat. De fet, les explicacions sobre Ramon Llull seran més o menys exhaustives en funció dels resultats d'aquest test i de les intervencions de l'alumnat al debat sobre coneixements previs.

Pel que fa a l'avaluació continuada, aquesta es divideix entre el lliurament i la correcció de les frases individuals i les diferents rúbriques d'heteroavaluació, que la professora ha d'emplenar en funció de les intervencions dels alumnes, tant als debats com a la resta de sessions.

Finalment, l'avaluació final es divideix en tres parts: la coavaluació del treball entre els membres de cada parella, l'autoavaluació sobre els sabers de morfologia i sintaxi adquirits en la situació d'aprenentatge i el lliurament i la correcció del text elaborat cooperativament.

Totes aquestes rúbriques es poden trobar a l'annex 6.

5.3. MESURES I SUPORTS UNIVERSALS

Repàs dels continguts previs que l'alumnat ha de conèixer per poder realitzar l'activitat correctament.

Suport de la professora en les traduccions i les resolucions de dubtes.

Treball cooperatiu per promoure la col·laboració entre l'alumnat i millorar el seu aprenentatge social i emocional.

Ús de diferents materials i recursos.

Ús de les TIC-TAC.

Bibliografia de consulta.

Llistat de vocabulari.

MESURES I SUPORTS ADDICIONALS O INTENSIUS

Alumne/a	Mesura i suport adicional o intensiu

En el cas concret del grup on s'ha aplicat una part d'aquesta situació d'aprenentatge no hi ha alumnes amb NNEE, malgrat això, si n'hi hagués, se'ls adaptarien els materials i els dossiers en funció de les seves necessitats, adaptant-se sempre al pla individual del centre. Per posar-ne uns exemples, en cas de tenir alumnes amb dislèxia o TDA, se'ls adaptarien els materials, s'evitaria justificar els textos, s'especificarien i clarificarien les instruccions i es marcarien de manera clara els passos a seguir en cada moment. En cas d'haver-hi alumnes amb discapacitat auditiva o visual, se'ls entregarien prèviament les instruccions, explicacions i passos a seguir de totes les activitats per facilitar el seguiment de la classe i, si fos necessari, se'ls adaptarien també els materials i les activitats.

6. Pràctica reflexiva

La pràctica reflexiva és una metodologia de formació basada en les experiències de cada docent, el seu context i la reflexió pertinent sobre una pràctica concreta per obtenir els seus punts forts i els febles, modificar-la per fer-la més accessible al nivell de l'alumnat, millorar-la, ampliar-la o reduir-la, etc. Per tant, aquesta reflexió no parteix del saber teòric del docent sinó de l'experiència pròpia a l'aula i, fins i tot, de les opinions de l'alumnat. D'aquesta manera, es pretén que el professorat sigui capaç d'autoavaluar les seves activitats i situacions d'aprenentatge per millorar constantment en la seva pràctica i afavorir l'aprenentatge de l'alumnat.

Per tant, en aquest apartat es realitza, d'una banda, una anàlisi d'aquesta situació d'aprenentatge per tal de valorar si segueix els principis del disseny universal de l'aprenentatge (DUA).

De l'altra, es realitza una pràctica reflexiva de la implementació, molt parcial, d'aquesta situació d'aprenentatge.

Començant per l'anàlisi de la situació d'aprenentatge per tal de valorar si compleix els principis del disseny universal de l'aprenentatge (DUA).

El DUA estableix tres xarxes dividides en xarxes de reconeixement, és a dir, què aprenem, per aconseguir que l'alumnat tingui estratègies per aconseguir els objectius; xarxes estratègiques, és a dir, com aprenem, per aconseguir un alumnat motivat i amb iniciativa; i xarxes afectives, és a dir, per què aprenem, per aconseguir que l'alumnat estigui informat i amb recursos.

Pel que fa a les xarxes de reconeixement, estan dividides en: proporcionar diverses opcions per a la percepció, oferir diverses opcions de llenguatge i proporcionar opcions per a la comprensió.

En aquests apartats, amb el plantejament de la proposta de situació d'aprenentatge s'ha tingut en compte presentar el contingut de diverses formes, amb informació auditiva i visual. Tot i que no hi ha hagut alumnes amb NNEE, a l'apartat de mesures addicionals o intensives ja s'ha especificat que, en cas que n'hi hagués, se'ls oferirien més opcions per tenir la informació i poder seguir les classes i les explicacions sense complicacions.

A banda, a les sessions que s'han implementat durant les Pràctiques II, s'ha intentat clarificar sempre el vocabulari i assegurar-se que l'alumnat ho havia comprès tot correctament. També s'han proporcionat ajudes a l'hora de les traduccions, amb

vocabulari o especificacions. Malgrat això, no s'han proporcionat alternatives al text a través de diversos mitjans com imatges o vídeos.

Tot i això, la situació d'aprenentatge sí que planteja activar els coneixements previs de l'alumnat, posa en relleu les idees principals, per exemple dels textos de lectura i les relacions entre idees, especialment als debats.

Respecte a les xarxes estratègiques, aquestes proposen proporcionar diverses opcions per a la interacció física, oferir diverses opcions per a l'expressió i la comunicació i proporcionar diverses opcions per a les funcions executives.

En el cas de l'institut on s'ha implementat aquesta situació d'aprenentatge, no ha calgut assegurar-se de proporcionar accessibilitat a les tecnologies de suport, ja que tots els estudiants tenen un ordinador personal proporcionat per l'institut.

S'ha de dir que no s'han utilitzat múltiples mitjans per garantir la comunicació ni s'han utilitzat diverses eines per a la construcció i la composició, la qual cosa s'hauria de canviar i millorar. Per contra, sí que s'han ofert diversos nivells de suport per tal que l'alumnat pogués desenvolupar la pràctica.

Malgrat que no s'ha ajudat en la planificació i desenvolupament d'estratègies ni s'han proporcionat recursos i estratègies per gestionar la informació, sí que s'ha donat suport perquè l'alumne pugui establir de manera realista els seus propis objectius. També s'han ofert instruments per evidenciar el progrés i la capacitat d'autoavaluar-se, per exemple les rúbriques de correcció de textos, que empra la docent, i les rúbriques d'autoavaluació i de coavaluació que ha d'emplenar l'alumnat.

Sobre les xarxes afectives, plantegen proporcionar oportunitats per generar interès, donar opcions per mantenir l'esforç i la persistència i donar opcions d'autoregulació.

Per exemple, amb la proposta de situació d'aprenentatge, es fomenta l'autonomia, i també s'ha intentat potenciar la rellevància i el valor de les activitats de l'alumnat, establint activitats a partir de la seva feina. Tot i això, no s'ha contemplat minimitzar les causes que generen inseguretat ni les possibles distraccions.

A banda, s'ha intentat variar el nivell de dificultat de les activitats perquè l'alumnat no es desmotivi o pensi que no ho pot aconseguir. A més, també s'ha impulsat la col·laboració i la comunicació, tant entre els companys com amb la professora. Malgrat això, no s'ha contemplat en la proposta la importància de ressaltar els objectius principals ni incrementar els comentaris per afavorir la motivació i l'esforç. Tot i que, a la part pràctica, sempre s'ha intentat realitzar-ho.

Malgrat que no s'han facilitat estratègies ni habilitats de superació i d'autoregulació emocional, sí que s'han promogut expectatives i creences per tal de fomentar la motivació. De la mateixa manera, s'ha intentat desenvolupar la reflexió en relació amb el propi progrés d'aprenentatge i l'autoavaluació, especialment en els debats i les rúbriques de coavaluació i autoavaluació.

En general, considero que la proposta que plantejo segueix bona part dels principis del DUA, tot i que hi ha alguns apartats que es podrien millorar o aprofundir i, en el cas dels que no he tingut en compte, implementar-los i tenir-los present en el futur.

A continuació faig una reflexió personal sobre el procés de desenvolupament de la idea original per aquest treball i la seva posterior aplicació.

Quan vaig començar a plantejar-me com duria a terme aquesta proposta i què hi tractaria, tenia pensades moltes més parts de traducció, amb més textos de diferents autors, més comparacions i comentaris. Malgrat això, en tornar a les pràctiques i observar la realitat a les aules vaig decidir reduir la meva idea i, de fet, simplificar-la, perquè, si no, m'hauria estat impossible poder-la implementar a classe.

Com ja he exposat anteriorment, l'aplicació d'aquesta situació d'aprenentatge l'he realitzat de manera molt parcial. De fet, només he pogut realitzar algunes de les activitats programades. Més concretament, la sessió sobre l'explicació i pràctica dels adjectius de la tercera declinació; una introducció molt breu a Ramon Llull i la traducció individual de frases sobre la natura de Ramon Llull i altres autors clàssics; la seva respectiva traducció i el comentari a classe sobre les frases traduïdes. En total he pogut aplicar tan sols dues sessions, sumades al treball individual i autònom de l'alumnat a casa. Això a causa de les complicacions per falta de temps originades per la reducció de quatre a tres hores setmanals a primer de Batxillerat, les festivitats, tant nacionals com locals, i els exàmens programats.

Tots aquests fets m'han complicat l'aplicació de la meva proposta de situació d'aprenentatge. Malgrat això, les sessions que he pogut realitzar han estat una experiència positiva amb molt bons resultats, ja que l'alumnat estava molt motivat i tenia interès per participar i deliberar sobre les seves conclusions de les traduccions.

Per posar-ne alguns exemples, la traducció de les frases els va anar molt bé, estaven molt interessades amb els significats de les frases i, fins i tot, eren les mateixes alumnes les que proposaven més frases i dites populars per relacionar-les amb algunes de les frases treballades. Per exemple la de Ciceró, *parvo esset natura contenta*, que sovint es diu en català, la natura es contenta en poc; la d'Horaci, *naturam expellas*

forca, tamen usque recurrent, que la van relacionar amb la dita popular: *a la vora del riu no t'hi facis el niu*; o la de Lactanci, *naturam non matrem esse humani generis, sed novercam*. Que, de fet, aquesta última la van relacionar amb una dita popular, potser únicament local, per la gran tradició agrària de la població, que diu: *la natura és la mare de les herbes i la madrastra de les plantes*.

A banda d'això, tot i que la meva proposta es plantejava per a primer de batxillerat, la sessió quarta, sobre la lectura i comentari de dos petits fragments de Ramon Llull i de Lucreci, vaig implementar-la a l'assignatura de Llatí de quart d'ESO. La vaig simplificar, per adequar-la al nivell dels estudiants. Vaig simplificar i editar els textos perquè fossin més senzills de llegir, però em va sorprendre gratament la participació, els comentaris i les opinions dels alumnes envers les lectures i com van saber relacionar els coneixements previs amb les idees principals que plantejaven els dos textos.

Per exemple, van relacionar el text de Lucreci amb els sabers de química “la matèria no es crea ni es destrueix sinó que es transforma”. També van adonar-se del gran retrocés científic que hi va haver a l'edat mitjana i van voler comentar les seves suposicions sobre el perquè. A més, van mencionar que l'obra de Llull la natura tenia molts més significats que a la de Lucreci i van mostrar-se molt sorpresos que un autor antic tingués tants de coneixements de ciència i, encara van sorprendre's més, quan van investigar la llarga tradició científica que precedia a Lucreci.

7. Propostes de continuïtat

Com que no ha estat possible aplicar tota la situació d'aprenentatge plantejada, no és factible projectar de forma realista com es podria continuar l'activitat després d'haver realitzat tota aquesta proposta per complet.

Malgrat això, es pot proposar un projecte col·laboratiu entre les assignatures de batxillerat, tant de primer com de segon, de Llengua i Literatura Catalanes, Filosofia i Llengua i Cultura Llatines.

Aquest projecte es basa en tractar l'obra de Ramon Llull des de les diferents perspectives de les tres assignatures. Per exemple, es proposa treballar el llibre en català *Començaments de la filosofia*, que té una versió llatina, *Principia philosophiae*, de forma que es pot estudiar cada versió a l'assignatura de llengua corresponent i, a filosofia, tractar algunes de les idees principals de l'obra.

No es possible suggerir una extensió i durada del projecte, ja que aquest estaria establert en funció de la predisposició dels diferents docents i del temps disponible per realitzar-lo.

8. Conclusions

En definitiva, amb les activitats d'ensenyament i aprenentatge proposades al llarg d'aquesta situació d'aprenentatge s'ha intentat aconseguir quatre objectius principals. De fet considero que, si hagués disposat de més temps, ho hauria pogut aconseguir, si més no, d'una manera superficial.

En primer lloc, he intentat aproximar l'alumnat al llatí, demostrant-los la importància d'aquesta llengua al llarg de la història. També he intentat mostrar com autors que han escrit amb altres llengües, que en aquell moment eren considerades vulgars, també tenien un alt nivell en llatí i eren capaços d'escriure en una llengua que, ni era la seva llengua materna, ni l'empraven en el dia a dia. Aquest fet és molt similar a la situació dels estudiants de llatí (i de grec) en l'actualitat, de manera que pot motivar-los a voler aprendre més i a tenir més interès en el qual estan realitzant.

En segon lloc, he intentat que, amb les diverses activitats, veiessin que hi ha molts textos en llatí de moltes temàtiques diferents, encara que normalment no els treballin. Això amb l'objectiu d'allunyar-los de les típiques frases adaptades o textos breus extrets de Juli Cèsar, ja que bona part dels textos tenen relació en guerres passades o temes que, si no tenen inquietuds històriques o molta curiositat, els susciten poc interès a dia d'avui.

En tercer lloc, he intentat aproximar-los al llatí medieval. Aquest fet amb la intenció de comparar, mitjançant frases i textos, tant en traducció com en adaptació per al seu nivell de llatí, les diferents creences sobre l'origen de la humanitat, la natura i la ciència que hi havia en època clàssica i a l'edat mitjana. Amb l'objectiu de contrastar-les amb els fets demostrats de la ciència actual, les problemàtiques sobre la natura i el canvi climàtic i les possibles conseqüències dels seus actes.

En quart, i últim, lloc, he intentat fer que l'alumnat col·labori, en parelles, en una traducció, ja que, com que a l'institut on he fet les pràctiques, les alumnes mai han fet un treball de traducció col·laborativa. Hauria estat interessant l'experiència perquè aprenguin a col·laborar i ajudar-se per obtenir una única traducció.

A part de tot això, voldria esmentar que, amb aquesta proposta, he intentat unir, en la mesura possible, els dos corrents que predominen actualment en l'educació. D'una banda, la més tradicional i, de l'altra, la més innovadora, propiciada, a més, per la nova llei de la reforma educativa, la LOMLOE. Considero que aquesta nova llei menysté, en certa manera, el sistema més tradicional basat en les explicacions magistrals del

professorat. Soc conscient que les classes magistrals més tradicionals, en les quals l'alumnat resta en silenci escoltant el professor, són més avorrides i, amb els canvis generacionals, en alguns casos ja són pràcticament impossibles de realitzar. Malgrat això, considero que també tenen punts forts i que, si es fa participar l'alumnat, poden tenir resultats excel·lents.

Per tant, les he intentat fusionar, alternant explicacions més magistrals, sempre interpel·lant els alumnes, fent-los partícips de les explicacions a classe, amb els debats, el treball col·laboratiu, les autoavaluacions i les coavaluacions.

Finalment, voldria fer una breu menció per agrair la meva tutora, Montserrat Navarro, per haver-me proposat la temàtica i per la seva ajuda i disponibilitat sempre que he necessitat la seva orientació.

8. Bibliografia

- Badia, L., Bonner, A. (1988). *Ramon Llull. Vida, pensament i obra literària*. Editorial Empúries.
- Badia, L., Santanach, J., Soler, A. *La llengua i la literatura de Ramon Llull: llocs comuns, malentesos i propostes*. Els Marges 87, Hivern 2009, Barcelona, ISSN 0210-0452, p. 73-90.
- Cato, M. P. (1934). *Marcus Porcius Cato, On Agriculture: Marcus Terentius Varro*.
- Cicero, M. T. (2005). *De finibus bonorum et malorum*. ISSN.
- Fernández, A., Ramis, R. (eds.). (2019). *El llegat de Ramon Llull*. Universitat de Barcelona.
- Flaccus, Q. H., & Fairclough, H. R. (1929). *Horace, Satires, Epistles and Ars poetica*.
- Lucrecio, Caro, T. L., & Calvo, A. G. (1984). *De la naturaleza de las cosas*.
- Medina, J. (2013). *Sobre Ramon Llull*. Llibres de L'Índex.
- Sabinus, A. C. (1474). *De divinis institutionibus adversus gentes ; Lactantii Firmiani emendatio per Angelum Cneum Sabinum poetam De ira Dei; De opificio Dei, vel de formatione hominis ; De Phoenice carmina ; De resurrectionis dominice die*. Universidad de Valladolid. <http://uvadoc.uva.es/handle/10324/17131>
- Santanach, J. (2011). *Les traduccions llatines de la Doctrina pueril de Ramón Llull*. Universitat de Barcelona.
- Plautus, T. M. (1969). *Rudens*. Aristide D. Caratzas, Publisher.
- Villalba i Varneda, P. (2015). *Ramon Llull. Escriptor i filòsof de la diferència. Palma de Mallorca, 1232-1316*. Servei de publicacions de la Universitat Autònoma de Barcelona.
- Virgil., Greenough, J. B. (James Bradstreet). (1883). *The Bucolics, Æneid, and Georgics of Virgil*. Boston: Ginn, Heath, & co..

ANNEXOS

Annex 2. Oracions originals i adaptades

<p><i>Naturam non matrem esse humani generis, sed novercam.</i> (Lactanci, <i>De opificio Dei</i>, III, 1.)² La natura no és la mare del gènere humà, sinó la madrastra.</p>	<p><i>Natura mater humani generis non est, sed noverca.</i> La natura no és la mare del gènere humà, sinó la madrastra.</p>
<p><i>Naturalia non sunt turpia.</i> Les coses naturals no són repulsives.</p>	<p><i>Naturalia non sunt turpia.</i> Les coses naturals no són repulsives.</p>
<p><i>Idcirco natura est substantialis essentia [...].</i> (Ramon Llull, <i>Liber de natura</i>, II, 2.)³ I per això la natura és l'essència substancial⁴.</p>	<p><i>Natura est substantialis essentia.</i> La natura és l'essència substancial</p>
<p><i>Naturam expellas furca, tamen usque recurrent.</i> (Horaci, <i>Epístoles</i>, I, 10, 24)⁵ Expulses la natura amb la forca, tot i així sempre tornarà.</p>	<p><i>Naturam expellis furca, tamen usque recurret.</i> Expulses la natura amb la forca, tot i així sempre tornarà.</p>
<p><i>Tacitast melior mulier semper quam loquens.</i> (Plaute, <i>Rudens</i>, I, 114)⁶ És millor una dona que sempre està callada que una que està parlant.</p>	<p><i>Tacita mulier semper bona est, loquax mulier mala est.</i> Una dona callada sempre és bona, una parladora és dolenta.</p>
<p><i>Divina natura dedit agros, ars humana aedificavit urbes.</i> (Varró, <i>De rerum rusticarum</i>, III, 1, 4.)⁷ La naturalesa divina ha donat els camps, l'art humà ha edificat ciutats.</p>	<p><i>Divina natura dat agros, ars humana aedificat ingentes urbes.</i> La natura divina dona els caps, l'art humana edifica ciutats enormes.</p>
<p><i>Varium et mutabile semper femina.</i> (Virgili, <i>Eneida</i>, IV, 569)⁸ La dona sempre és canviant i variable.</p>	<p><i>Varium et mutabile semper femina est.</i> La dona sempre és canviant i variable.</p>
<p><i>Parvo esset natura contenta.</i> (Ciceró, <i>De finibus bonorum et malorum</i>, II, 91)⁹ La naturalesa està contenta amb poc.</p>	<p><i>Parvo natura contenta est.</i> La natura està contenta amb poc.</p>

² Sabinus, 1474.

³ Medina, 2013.

⁴ Medina, 2013, p. 191.

⁵ Flaccus, Q. H., & Fairclough, H. R., 1929.

⁶ Plautus, T. M., 1969.

⁷ Cato, M. P., 1934.

⁸ Virgil., Greenough, J. B., 1883.

⁹ Cicero, M. T., 2005.

<p><i>Natura spiritualis est in substantia spirituali, sicut natura intelligendi, quae est in intellectu, cuius natura est, ut naturam habeat, quod sit intelligens et quod habeat intellectum et intelligere, in quo quidem intellectu consistit natura intelligibiles cum intelligere, quod est per naturam accidentalem characterizarum, creatum et sustentatum in intelligere, quod est intra in intellectu substantiale et essenziale, et quod est de natura intellectus humani.</i> (Ramon Llull, <i>Liber de natura</i>, VII, 6.)¹⁰</p> <p>La natura espiritual és la substància espiritual, com la natura d'entendre existent en l'intel·lecte, del qual és la natura pròpia, per tal que tingui natura d'ésser intel·ligent i tingui intel·lecte i entendre, un intel·lecte en el qual està d'una manera passiva la natura de la intel·ligibilitat, per la qual les altres essències diferents de l'intel·lecte són intel·ligibles amb l'entendre, un entendre que pren la natura accidental és caracteritzat, creat i sustentat en l'entendre intrínsec natural i substancial, que és de l'essència de la natura de l'intel·lecte humà¹¹.</p> <p><i>Natura est id, per quod principia naturalia sunt plena, sicut forma, quae est plena naturali actione et materia naturali passione, et sicut forma et materia, quae sunt plenae naturale coniunctione, ut de omnibus tribus sit substantia plena per naturam et de natura.</i> (Ramon Llull, <i>Liber de natura</i>, I, 6.)¹²</p> <p>La natura és allò per què els principis naturals són plens, com la forma, que és plena d'acció natural, i el mateix ocorre amb la matèria, que d'una manera natural és plena de passió, i també la mateixa forma i la matèria es mantenen plenes de conjunció natural, a fi que la substància romangui plena per la natura i de la natura de totes tres¹³.</p>	<p><i>Natura spiritualis est in substantia spirituali et homines intellectum de natura habent.</i> La natura espiritual està a la substància espiritual i els homes tenen l'intel·lecte per la natura.</p> <p><i>Natura est forma et materia et naturalis coniunctio. Omnes tribus natura sunt.</i> La natura és la forma, la matèria i la conjunció natural. Totes tres són la natura.</p>
--	---

¹⁰ Medina, 2013.

¹¹ Medina, 2013, p. 199.

¹² Medina, 2013.

¹³ Medina, 2013, p. 191.

ACTIVITAT:

Analitza morfosintàcticament i tradueix les oracions següents:

Natura mater humani generis non est, sed noverca.

Naturalia non sunt turpia.

Natura est substantialis essentia.

Naturam expellis furca, tamen usque recurret.

Divina natura dat agros, ars humana aedificat ingentes urbes.

Natura spiritualis est in substantia spirituali et homines intellectum de natura habent.

Varium et mutabile semper femina est.

Parvo natura contenta est.

Natura est forma et materia et naturalis coniunctio. Omnes tribus natura sunt.

Tacita mulier semper bona est, loquax mulier mala est.

Annex 3. Comparació entre el llatí clàssic i el llatí medieval.

Els exemples bàsics per a l'explicació del llatí medieval i la comparació amb el llatí d'època clàssica són els següents:

<i>amavisse</i>	<i>amasse</i>
<i>quae</i>	<i>que</i>
<i>poena</i>	<i>pena</i>
<i>tertia</i>	<i>tercia</i>
<i>mihi</i>	<i>michi</i>

Annex 4. Textos per a la lectura a classe.

De rerum natura, Lucreci, s. I aC

Óyeme, Memmio, tú con libre oído,
y sin cuidados al saber te entrega:
no desprecies mis dones, trabajados
en honra tuya con sincero afecto,
sin penetrar primero en lo que digo:
porque serán materia de mi canto
la mansión celestial, sus moradores;
de qué principios la naturaleza
forma todos los seres, cómo crecen,
cómo los alimenta y los deshace
después de haber perdido su existencia:
los elementos que en mi obra llamo
la materia y los cuerpos genitales,
y las semillas, los primeros cuerpos,
porque todas las cosas nacen de ellas.
Pues la naturaleza de los dioses
debe gozar por sí con paz profunda
de la inmortalidad: muy apartados
de los tumultos de la vida humana,
sin dolor, sin peligro, enriquecidos
por sí mismos, en nada dependientes
de nosotros; ni acciones virtuosas
ni el enojo y la cólera les mueven

[...]

Por un principio suyo empezaremos:
ninguna cosa nace de la nada;
no puede hacerlo la divina esencia:
aunque reprime a todos los mortales
el miedo de manera que se inclinan
a creer producidas por los dioses
muchas cosas del cielo y de la tierra,
por no llegar a comprender sus causas.
Por lo que cuando hubiéramos probado
que de la nada nada puede hacerse,
entonces quedaremos convencidos
del origen que tiene cada cosa;
y sin la ayuda de los inmortales
de qué modo los seres son formados.
Porque si de la nada fuesen hechos,
podría todo género formarse
de toda cosa sin semilla alguna.
Los hombres de la mar nacer podrían,
de la tierra los peces y las aves,
lanzárse del cielo los ganados,
y las bestias feroces como hijos
de la casualidad habitarían
los lugares desiertos y poblados:
los mismos frutos no daría el árbol,
antes bien diferentes los daría:

todos los cuerpos produjeran frutos;
pues careciendo de principios ciertos,
a las cosas ¿qué madre señalamos?
Pero es porque los seres son formados
de unas ciertas semillas de que nacen
y salen a la luz; en donde se hallan
sus elementos y primeros cuerpos:
por lo que esta energía circunscribe
la generación propia a cada especie.
Además, ¿por qué causa en primavera
vemos nacer la rosa, y en estío
los frutos sazonados, y las viñas
en los días hermosos del otoño?
Sino porque a su tiempo las semillas
determinadamente se reúnen;
sale la creación si ayuda el tiempo;
la tierra vigorosa con certeza
da a luz sus tiernos hijos: si naciesen
de la nada, saldrían al momento
en tiempo incierto y estación contraria:
pues que carecerían de principios
cuya unión el mal tiempo no impidiera.
Ni para su incremento cualquier cuerpo
de tiempo y conjunción de las semillas
necesitara, si crecer pudiese
de la nada: pues jóvenes se harían
en un instante los pequeños niños;
y apenas los arbustos asomasen,
de repente a las nubes se alzarían:
y vemos que sucede lo contrario,
puesto que poco a poco van creciendo,
imprimiendo un carácter cierto y fijo
con su propio crecer a cada especie.
Venir puedes de aquí en conocimiento
que cada cuerpo crece y se sustenta
de su materia propia y de su jugo.
Además, que la tierra no daría
sin ciertas lluvias sus alegres frutos;
ni el animal privado de alimento
su especie propagara, ni podría
conservarse a sí mismo; antes diremos
que muchos elementos son comunes
a muchos individuos, así como
las letras a los nombres: pues sentemos
que sin principios nada existir puede.

[...]

A esto se junta que naturaleza
nada aniquila, sino que reduce
cada cosa a sus cuerpos primitivos;

si los principios fueran destructibles,
de nuestra vista luego arrebatado
cada ser pereciera en el momento;
inútil, pues, sería toda fuerza
que turbase la unión de los principios,
y rompiese sus lazos; pero ahora,
porque los elementos son eternos,
sufrir no puede la naturaleza
ponerlos a la vista destruidos,
sino cuando una fuerza extraordinaria
el cuerpo hirió, le penetró y deshizo.
Además, que si el tiempo aniquilase
todo lo que arrebató a nuestros ojos,
acabando con toda la materia,

[...]

pues si los elementos son mortales,
tantos siglos y días deberían
haber todas las cosas consumido:
luego son inmortales los principios,
si la naturaleza los obliga
a las reproducciones de los seres:
ninguna cosa puede aniquilarse.
La misma fuerza y causa últimamente
acabaría con los cuerpos todos
si la materia eterna no tuviera
estos entre sí unidos y enlazados:
el tacto sólo les daría muerte,
porque no siendo eternos sus principios,
cualquiera fuerza a aniquilarlos basta.
Mas como el nexo de sus elementos
diferencia los cuerpos unos de otros,
y como es la materia indestructible,
cada cuerpo subsiste ileso en tanto
no reciba algún choque, que desuna
la textura y unión de sus principios:
luego no se aniquila cosa alguna;
antes bien, destruido cualquier cuerpo,
se vuelve a sus primeros elementos.

[...]

A nuestros raciocinios ya volvamos:
estriba, pues, toda naturaleza,
en dos principios: cuerpos y vacío
en donde aquéllos nadan y se mueven:
que existen cuerpos, el común sentido
lo demuestra; principio irresistible
sin el cual la razón abandonada
de errores en errores se perdiera.
Si no existiera, pues, aquel espacio
que llamamos vacío, no estarían
los cuerpos asentados, ni moverse
podrían, como acabo de decirte.
Además del espacio y el vacío,
no conocemos en naturaleza
una clase tercera independiente
de los principios dichos: lo que existe
es necesariamente de pequeña
o de grande extensión: si lo sintiere
el tacto, aunque ligera y levemente,
debemos colocarlo entre los cuerpos,
y al todo seguirá. Pero si fuere
impalpable, y ninguno de sus puntos
a la penetración resistir puede,
este espacio y lugar llamo vacío.
En general los seres son activos;
o bien a la acción de otros se sujetan,
o bien el movimiento proporcionan,
y la existencia, pues los cuerpos solos
pueden ser o activos o pasivos:
sólo el vado puede darles sitio:
luego no existe en la naturaleza
más que los cuerpos dichos y el vacío:
no pueden alcanzarlo los sentidos,
ni el espíritu humano comprenderlo¹⁴.

¹⁴ Lucrecio, Caro, T. L., & Calvo, A. G., 1984, pp. 93-109.

***De rerum natura*, Lucreci, s. I aC. Versió adaptada.**

Óyeme, Memmio, tú con libre oído,
y sin cuidados al saber te entrega:
no desprecies mis dones, trabajados
en honra tuya con sincero afecto,
sin penetrar primero en lo que digo:
porque serán materia de mi canto
la mansión celestial, sus moradores;
de qué principios la naturaleza
forma todos los seres, cómo crecen,
cómo los alimenta y los deshace
después de haber perdido su existencia:
los elementos que en mi obra llamo
la materia y los cuerpos genitales,
y las semillas, los primeros cuerpos,
porque todas las cosas nacen de ellas.
Pues la naturaleza de los dioses
debe gozar por sí con paz profunda
de la inmortalidad: muy apartados
de los tumultos de la vida humana,
sin dolor, sin peligro, enriquecidos
por sí mismos, en nada dependientes
de nosotros; ni acciones virtuosas
ni el enojo y la cólera les mueven.

[...]

Por un principio suyo empezaremos:
ninguna cosa nace de la nada;
no puede hacerlo la divina esencia:
aunque reprime a todos los mortales
el miedo de manera que se inclinan
a creer producidas por los dioses
muchas cosas del cielo y de la tierra,
por no llegar a comprender sus causas.
Por lo que cuando hubiéramos probado
que de la nada, nada puede hacerse,
entonces quedaremos convencidos
del origen que tiene cada cosa;
y sin la ayuda de los inmortales
de qué modo los seres son formados.
Porque si de la nada fuesen hechos,
podría todo género formarse
de toda cosa sin semilla alguna.
Los hombres de la mar podrían nacer,
de la tierra los peces y las aves,
se lanzarían del cielo los ganados,
y las bestias feroces como hijos
de la casualidad habitarían
los lugares desiertos y poblados:
los mismos frutos no daría el árbol,
antes bien diferentes los daría:

todos los cuerpos producirían frutos;
pues, careciendo de principios ciertos,
a las cosas ¿qué madre señalamos?
Pero es porque los seres son formados
de unas ciertas semillas de que nacen
y salen a la luz; en donde se hallan
sus elementos y primeros cuerpos:
por lo que esta energía circunscribe
la generación propia a cada especie.
Además, ¿por qué causa en primavera
vemos nacer la rosa, y en verano
los frutos sazonados, y las viñas
en los días hermosos del otoño?
Sino porque a su tiempo las semillas
determinadamente se reúnen;
sale la creación si ayuda el tiempo;
la tierra vigorosa con certeza
da a luz sus tiernos hijos: si naciesen
de la nada, saldrían al momento
en tiempo incierto y estación contraria:
pues que carecerían de principios
cuya unión el mal tiempo no impidiera.
Ni para su incremento cualquier cuerpo
de tiempo y conjunción de las semillas
necesitara, si crecer pudiese
de la nada: pues jóvenes se harían
en un instante los pequeños niños;
y apenas los arbustos asomasen,
de repente a las nubes se alzarían:
y vemos que sucede lo contrario,
puesto que poco a poco van creciendo,
imprimiendo un carácter cierto y fijo
con su propio crecer a cada especie.
Venir puedes de aquí en conocimiento
que cada cuerpo crece y se sustenta
de su materia propia y de su jugo.
Además, que la tierra no daría
sin ciertas lluvias sus alegres frutos;
ni el animal privado de alimento
su especie propagaría, ni podría
conservarse a sí mismo; antes diremos
que muchos elementos son comunes
a muchos individuos, así como
las letras a los nombres: pues sentemos
que sin principios nada existir puede.

[...]

A esto se junta que naturaleza
nada aniquila, sino que reduce
cada cosa a sus cuerpos primitivos;

si los principios fueran destructibles,
de nuestra vista luego arrebatado
cada ser perecería en el momento;
inútil, pues, sería toda fuerza
que turbase la unión de los principios,
y rompiese sus lazos; pero ahora,
porque los elementos son eternos,
sufrir no puede la naturaleza
ponerlos a la vista destruidos,
sino cuando una fuerza extraordinaria
el cuerpo hirió, le penetró y deshizo.
Además, que si el tiempo aniquilase
todo lo que arrebató a nuestros ojos,
acabando con toda la materia,

[...]

pues si los elementos son mortales,
tantos siglos y días deberían
haber todas las cosas consumido:
luego son inmortales los principios,
si la naturaleza los obliga
a las reproducciones de los seres:
ninguna cosa puede aniquilarse.
La misma fuerza y causa últimamente
acabaría con todos los cuerpos
si la materia eterna no tuviera
estos entre sí unidos y enlazados:
el tacto sólo les daría muerte,
porque no siendo eternos sus principios,
cualquiera fuerza a aniquilarlos basta.
Mas como el nexo de sus elementos
diferencia los cuerpos unos de otros,
y como es la materia indestructible,
cada cuerpo subsiste ileso en tanto
no reciba algún choque, que desuna
la textura y unión de sus principios:
luego no se aniquila cosa alguna;
antes bien, destruido cualquier cuerpo,
se vuelve a sus primeros elementos.

[...]

A nuestros raciocinios ya volvamos:
estriba, pues, toda naturaleza,
en dos principios: cuerpos y vacío
en donde aquéllos nadan y se mueven:
que existen cuerpos, el común sentido
lo demuestra; principio irresistible
sin el cual la razón abandonada
de errores en errores se perdiera.
Si no existiera, pues, aquel espacio
que llamamos vacío, no estarían
los cuerpos asentados, ni moverse
podrían, como acabo de decirte.
Además del espacio y el vacío,
no conocemos en naturaleza
una clase tercera independiente
de los principios dichos: lo que existe
es necesariamente de pequeña
o de grande extensión: si lo sintiere
el tacto, aunque ligera y levemente,
debemos colocarlo entre los cuerpos,
y al todo seguirá. Pero si fuere
impalpable, y ninguno de sus puntos
a la penetración resistir puede,
este espacio y lugar llamo vacío.
En general los seres son activos;
o bien a la acción de otros se sujetan,
o bien el movimiento proporcionan,
y la existencia, pues los cuerpos solos
pueden ser o activos o pasivos:
sólo el vado puede darles sitio:
luego no existe en la naturaleza
más que los cuerpos dichos y el vacío:
no pueden alcanzarlo los sentidos,
ni el espíritu humano comprenderlo.

Liber de natura, Ramon Llull, 1301.

1. Què és la natura? Les definicions de la natura poden ésser moltes, ja que la natura es comunica de moltes maneres, i això d'acord amb el fet que els seus subjectes en els quals se sustenta es consideren molts i diversos.

[...]

2. De què és la natura? La natura està formada d'agents naturals en tant que amb ella s'opera d'una manera natural, i a partir de llur natura, en la natural d'ells i per al fi de la natura, mouen llurs obres naturals, com l'escalfor del foc, que és la natura pròpia d'aquest i l'instrument amb el qual i pel qual escalfa les substàncies calentes. I el mateix es pot dir de l'arbre fruïter, que té la natura que li és pròpia, en tant que amb ella es conserva a si mateix i es mou vers el fi a causa del qual és per a la multiplicació i la conservació de la seva espècie, en les quals reposa gràcies a la natura.

[...]

3. Per què és la natura? La natura és perquè puguin ésser els seus essencials concrets, per mitjà dels quals hi ha repòs i la perfecció en les substàncies.

[...]

4. Quantes natures hi ha? Hi ha dues natures generals, això és, la natura divina i la natura creada.

No hi ha quantitat en la natura divina, ja que és infinita i eterna. Tanmateix en ella es troba la quantitat del nombre de les persones divines, en tant que la natura divina consisteix en el Pare únic, que no és ni el Fill ni l'Esperit sant; i consisteix en el Fill únic, que no és ni el Pare ni l'Esperit sant, i consisteix en el produït Esperit Sant, que no és el Pare ni el Fill.

[...]

La natura creada és de dues maneres, això és, la natura espiritual i la natura corporal. I en l'una i en l'altra cal considerar la natura de dues maneres, o sigui, la naturalesa substancial i la natura accidental.

I per això responem a la pregunta, i diem que la natura creada té tanta quantitat com correspon a l'univers creat i a totes les seves parts segons la divisió abans esmentada, igualment com en l'àngel i en l'ànima racional, que té tanta quantitat com l'essència de cada un és plena de la seva natura substancial.

[...]

La natura té en les substàncies corporals tanta quantitat com pot haver-hi en elles. Com la substància del foc, que és plena de la seva natura substancial que té per la seva pròpia forma i matèria. I això mateix se segueix de la seva natura accidental, com la natura de l'escalfor, la lleugeresa, la claror, i igualment amb les altres propietats del foc, amb les que la natura substancial resta plena, per tal de tenir unes obres naturals plenes. El mateix ocorre amb els altres elements i amb les coses per elles esmentades.

[...]

5. Quina és la qualitat de la natura? Hi ha una natura pròpia i una altra d'apropiada. La pròpia és com ara l'escalfor, que és la qualitat pròpia del foc, i la seqüent que té és una qualitat apropiada a ella per la terra.

[...]

6. Quan fou la natura? La natura de Déu és eterna. Per això fou, és i serà sense temps, un temps que no pot ésser etern.

La natura creada fou creada en el temps i en el lloc i en la substància del món, i el temps fou creat en la natura, en el lloc i en la substància del món, i el lloc fou creat en el temps i en la natura i en la substància del món, i la substància de tot l'univers creat fou creada en el seu temps, lloc i natura. Així doncs, la natura fou creada quan fou el seu temps, el seu lloc i la seva substància, en la qual és sustentada per la natura *naturada*.

En la natura creada fou creat el moviment natural, per tal que la natura pogués ésser el principi del moviment.

[...]

La ciència és en l'intel·lecte de l'home abans en potència que en acte, i la ciència que és en potència per un *nunc* natural se sustenta en la ciència i en la natura de l'intel·lecte i consisteix en un altre *nunc* actual influït pel primer per la progressió en l'aprenentatge o per un hàbit accidental adquirit influït pel mateix *nunc* interior potencial i natural. I per això la ciència resta potencial i actual moguda i determinada entre un i l'altre.

[...]

7. On és la natura? La natura creada és en l'univers creat, en tant que se sustenta en ell i és part d'ell i és *naturat* per ella. És també la natura en les parts del món per tal que per ella puguin ésser naturals i tinguin un moviment natural menat de la potència a l'acte i en el fi gràcies al qual obté el repòs, com en el gra del blat, en el qual la forma de l'espiga és en potència d'una manera natural i un agent natural la mou i la porta de la potència a l'acte.

La natura creada està entre l'essència i l'ésser en el subjecte en el qual és, o sigui, en l'ésser natural per essència, com l'home, que és un ésser natural i humà gràcies a la natura de la seva humanitat, que és l'essència d'ell, i que té natura per engendrar un altre home, que engendra quan mou la seva natura a engendrar-lo i el posa en acte i en la seva espècie natural. El mateix se segueix del lleó, de l'arbre fruïter i de la resta d'*elementats*.

[...]

8. Com és la natura? La natura creada té un mode pel qual ella és allò que és, i el té per mitjà dels seus naturals concrets, això és, el *nurant*, el *nurat*, i el *nurar*, en els quals se sustenta i es mou, tot tenint un mode d'ésser propi del moviment de la potència a l'acte mogut d'una manera natural, i aquest mode natural i essencial és l'arrel per al mode natural accidental, disposat per altres principis moguts a les operacions naturals, com el foc, que té un mode d'escalfar l'aire amb l'escalfor natural d'un mode *concordatiu* i té un mode d'escalfar l'aigua d'un mode *contrariatiu*, i amb la natura que té de concordar amb l'aire passa amb el concordar a generar i amb el contrariar passa a corrompre.

[...]

9. Amb què és la natura? La natura de Déu és amb ella mateixa i no amb una altra que no sigui de la seva essència, ja que s'esdevé una substància eterna, infinita, bona etcètera, no té necessitat d'ésser amb una altra ni gràcies a una altra.

[...]

L'home té natura amb les cinc potències naturals, això és, amb l'*elementativa*, la vegetativa, la sensitiva, la imaginativa i la *racionativa*¹⁵.

¹⁵ Medina, 2013, pp.192-201.

Liber de natura, Ramon Llull, 1301. Versió adaptada.

1. Què és la natura? Les definicions de la natura poden ésser moltes, ja que la natura es comunica de moltes maneres, i això d'acord amb el fet que els seus subjectes en els quals se sustenta es consideren molts i diversos.

2. De què és la natura? La natura està formada d'agents naturals en tant que amb ella s'opera d'una manera natural, i a partir de llur natura, en la natural d'ells i per al fi de la natura, mouen llurs obres naturals, com l'escalfor del foc, que és la natura pròpia d'aquest i l'instrument amb el qual i pel qual escalfa les substàncies calentes. I el mateix es pot dir de l'arbre fruïter, que té la natura que li és pròpia.

3. Per què és la natura? La natura és perquè puguin ésser els seus essencials concrets, per mitjà dels quals hi ha repòs i la perfecció en les substàncies.

4. Quantes natures hi ha? Hi ha dues natures generals, això és, la natura divina i la natura creada.

No hi ha quantitat en la natura divina, ja que és infinita i eterna. Tanmateix en ella es troba la quantitat del nombre de les persones divines, en tant que la natura divina consisteix en el Pare únic, en el Fill únic i en el produït Esperit Sant.

La natura creada és de dues maneres, això és, la natura espiritual i la natura corporal. I en l'una i en l'altra cal considerar la natural de dues maneres, o sigui, la naturalesa substancial i la natura accidental.

I per això responem a la pregunta, i diem que la natura creada té tanta quantitat com correspon a l'univers creat i a totes les seves parts segons la divisió abans esmentada, igualment com en l'àngel i en l'ànima racional, que té tanta quantitat com l'essència de cada un és plena de la seva natura substancial.

La natura té en les substàncies corporals tanta quantitat com pot haver-hi en elles. Com la substància del foc, que és plena de la seva natura substancial que té per la seva pròpia forma i matèria. I això mateix se segueix de la seva natura accidental, com la natura de l'escalfor, la lleugeresa, la claror, i igualment amb les altres propietats del foc, amb les que la natura substancial resta plena, per tal de tenir unes obres naturals plenes. El mateix ocorre amb els altres elements i amb les coses per elles esmentades.

5. Quina és la qualitat de la natura? Hi ha una natura pròpia i una altra d'apropiada. La pròpia és com ara l'escalfor, que és la qualitat pròpia del foc, i la sequedat que té és una qualitat apropiada a ella per la terra.

6. Quan fou la natura? La natura de Déu és eterna. Per això fou, és i serà sense temps, el temps no pot ésser etern.

La natura creada fou creada en el temps i en el lloc i en la substància del món. Així doncs, la natura fou creada quan fou el seu temps, el seu lloc i la seva substància, en la qual és sustentada per la natura *naturada*.

En la natura creada fou creat el moviment natural, per tal que la natura pogués ésser el principi del moviment.

La ciència és en l'intel·lecte de l'home abans en potència que en acte, i la ciència que és en potència per un *nunc* natural se sustenta en la ciència i en la natura de l'intel·lecte i consisteix en un altre *nunc* actual influït pel primer per la progressió en l'aprenentatge o per un hàbit accidental adquirit influït pel mateix *nunc* interior potencial i natural. I per això la ciència resta moguda i determinada entre un i l'altre.

7. On és la natura? La natura creada és en l'univers creat, en tant que se sustenta en ell i és part d'ell i és *naturat* per ella. És també la natura en les parts del món per tal que per ella puguin ésser naturals i tinguin un moviment natural.

La natura creada està entre l'essència i l'ésser en el subjecte en el qual és, o sigui, en l'ésser natural per essència, com l'home, que és un ésser natural i humà gràcies a la natura de la seva humanitat, que és l'essència d'ell, i que té natura per engendrar un altre home.. El mateix se segueix del lleó, de l'arbre fruïter i de la resta d'*elementats*.

8. Com és la natura? La natura creada té un mode pel qual ella és allò que és, i el té per mitjà dels seus naturals concrets, això és, el *nurant*, el *nurat*, i el *nurar*, en els quals se sustenta i es mou, tot tenint un mode d'ésser propi del moviment de la potència a l'acte mogut d'una manera natural, i aquest mode natural i essencial és l'arrel per al mode natural accidental, disposat per altres principis moguts a les operacions naturals, com el foc, que té un mode d'escalfar l'aire amb l'escalfor natural d'un mode *concordatiu* i té un mode d'escalfar l'aigua d'un mode *contrariatiu*, i amb la natura que té de concordar amb l'aire passa amb el concordar a generar i amb el contrariar passa a corrompre.

9. Amb què és la natura? La natura de Déu és amb ella mateixa i no amb una altra que no sigui de la seva essència, ja que s'esdevé una substància eterna, infinita, bona etcètera, no té necessitat d'ésser amb una altra ni gràcies a una altra.

L'home té natura amb les cinc potències naturals, això és, amb l'*elementativa*, la vegetativa, la sensitiva, la imaginativa i la *racionativa*.

Annex 5. Text per a la traducció col·laborativa

Text original i traducció

Cum natura sit multum generalis, et sine ipsa entia, quae sunt, esse non possunt, idcirco utile est necessarium ualde de natura habere cognitionem, quoniam ipsa cognita habet humanus intellectus placitum inuestigando et inueniendo entium naturalium ueritates. Idcirco hunc librum facimus de natura, ut cum ipsa habeatur cognitio et scientia de entibus naturalibus, et ut doctrinam demus ad illam inuestigandum et inueniendum.

[...]

Natura est illud principium, per quod entia abstracta et concreta sunt magis ab inuicem propinqua, sicut essentia et esse, humanitas et homo, bonitas et bonum, magnitudo et magnum.

[...]

Natura est id, per quod agentia naturalia de seipsis producunt alia agentia naturalia ad conseruandum eorum species, sicut leo, qui de seipso generat alium leonem, quem facit esse in sua specie et idem de pomario, qui similiter aliud pomarium in sua specie in grano pomi.

(Ramon Llull, *Liber de natura, prafeatio* i I, 2 i 4.)¹⁶

Com que la natura és quelcom molt general i sense ella les coses que són no podrien tenir sentit, per això és necessari i útil tenir-ne coneixement, perquè coneguda la natura i els seus secrets, l'intel·lecte humà, investigant i trobant les varietats de les coses naturals, s'aquieta i es delecta. Per això fem aquest *Liber de natura*, per tal que amb ella tinguem coneixement i noció de les coses naturals i també donem el mètode per investigar-la i trobar-la.

[...]

¹⁶ Medina, 2013, pp. 161 i 162.

La natura és aquell principi, per mitjà del qual els ens abstractes i concrets són més propers, com l'essència i l'ésser, la humanitat i l'home, la bonesa i el bé, la grandesa i el gran.

[...]

La natura és allò a causa què els agents naturals es conserven i produeixen altres agents naturals de si mateixos per conservar llurs espècies, com el lleó, que engendra de si mateix un altre lleó, que crea en la seva espècie, i l'arbre fruiter, que d'una manera natural crea la fruita un altre arbre fruiter en la seva espècie i en la grana o en la llavor del mateix arbre fruiter¹⁷.

Text adaptat i traducció

Natura opus multum generale est, vita sine naturam non explicat. Idcirco naturae cognitio necessarium et utile est. Hominum intellectus cognitionis gaudium permittit et entium naturalium veritates concedit. Idcirco librum facio de natura, cognitionem et scientiam de entibus naturalibus doceo.

Natura est omnis principium, entia abstracta et concreta sunt ingentes, sicut humanitas et homo.

Agentia naturalia producunt alia agentia naturalia, sicut leo. Leo generat alium leonem. Omnes species generant suos successores.

La natura és una obra molt general, la vida no s'explica sense la natura. Per això el coneixement de la natura és necessari i útil. L'intel·lecte dels homes permet el plaer del coneixement i concedeix les veritats de les coses naturals. Per això faig el llibre sobre la natura, ensenyo el coneixement i la ciència de les coses naturals.

La natura és el principi de tot, els ens abstractes i concrets són extraordinaris, com la humanitat i l'home.

Els agents naturals produeixen altres agents naturals, com el lleó. El lleó produeix un altre lleó. Totes les espècies engendren els seus successors.

¹⁷ Medina, 2013, pp. 189 i 190.

ACTIVITAT:

Traduiu i analitzeu morfològica i sintàcticament el text següent sobre la natura.

*La natura ho és tot, ens permet conèixer les veritats del món i possibilita la posteritat
de totes les espècies*

Natura opus multum generale est, vita sine naturam non explicat. Idcirco naturae
cognitio necessarium et utile est. Hominum intellectus cognitionis gaudium permittit et
entium naturalium veritates concedit. Idcirco librum facio de natura, cognitionem et
scientiam de entibus naturalibus doceo.

Natura est omnis principium, entia abstracta et concreta sunt ingentes, sicut humanitas
et homo.

Agentia naturalia producunt alia agentia naturalia, sicut leo. Leo generat alium leonem.

Omnes species generant suos successores.

Annex 6. Rúbriques d'avaluació

KPSI

KPSI Llengua i Cultura Llatines	No ho sé	Em sona	Ho sé però no ho sé explicar	Ho sé i ho podria explicar
Sé qui és Ramon Llull				
Sé en quines llengües va escriure Ramon Llull				
Conec almenys una obra de Ramon Llull				
Sé què és la ciència i la natura				
He sentit el concepte arbre de ciència				
Per què Ramon Llull és important?				

Rúbrica de correcció de textos en llatí

Rúbrica de correcció de traducció				
	NA	AS	AN	AE
Morfologia	No s'ha analitzat la morfologia o s'han comès més de 15 errors.	S'ha analitzat la morfologia però s'han comès entre 10 i 15 errors.	S'ha analitzat la morfologia correctament però s'han comès entre 5 i 10 errors.	S'ha analitzat la morfologia correctament i s'han comès menys de 5 errors.
Sintaxi	No s'ha analitzat la sintaxi o s'han comès més de 15 errors.	S'ha analitzat sintàcticament però s'han comès entre 10 i 15 errors.	S'ha analitzat la sintaxi correctament però s'han comès entre 5 i 10 errors.	S'ha analitzat la sintaxi correctament i s'han comès menys de 5 errors.
Traducció	No s'ha traduït o hi ha més de 15 errors.	S'ha traduït però s'han comès entre 10 i 15 errors	S'ha traduït correctament i s'han comès entre 5 i 10 errors.	S'ha traduït correctament i s'han comès menys de 5 errors.
Coherència	No hi ha coherència, o n'hi ha molt poca, entre l'anàlisi morfològica i sintàctica i la traducció.	Hi ha certa coherència entre l'anàlisi morfològica i sintàctica i la traducció.	Hi ha coherència entre l'anàlisi morfològica i sintàctica i la traducció.	Hi ha gran coherència entre l'anàlisi morfològica i sintàctica i la traducció.
ALUMNE/A:			NOTA:	

Rúbrica d'heteroavaluació de les intervencions de l'alumnat

Rúbrica d'heteroavaluació de les intervencions de l'alumnat						
Alumne/a:						
ÀMBIT PERSONAL I SOCIAL	Indicadors	1	2	3	4	Observacions
	Respon correctament les preguntes que realitza la docent oralment.					
	Mostra una actitud positiva a classe.					
	Accepta l'error i el considera una forma d'aprenentatge i millora.					
	Mostra curiositat i interès envers l'aprenentatge.					
	Es mostra participatiu/va en les tasques i activitats a classe.					
	Vincula els nous sabers amb els coneixements previs.					
	Argumenta les seves respostes i intervencions als debats i reflexions.					
	Porta tot el material necessari per realitzar les activitats.					
	Comparteix el seu material si és necessari.					
	Entrega les tasques en el temps marcat.					
	S'ofereix voluntari/ària per realitzar traduccions o activitats a la pissarra.					
	No utilitza el mòbil a classe si no és requerit per la professora.					
	Respecta la docent.					
	Respecta els companys.					
	Respecta les opinions alienes.					
	Sap demanar ajuda als companys o a la docent.					
Fomenta el bon ambient a classe.						
Demana i respecta el torn de paraula.						

Rúbrica de coavaluació

Rúbrica de coavaluació traducció en grup						
Parella:				Alumne/a:		
	Novell 1	Aprent 2	Avançat 3	Expert 4	Valoració	
					Company/a	Jo
Organització i execució	No ha organitzat la feina ni l'ha realitzat.	Ha organitzat molt poc la feina i l'ha realitzat malament o fora de termini.	Ha organitzat la feina però no de manera equitativa i ha realitzat només allò necessari.	Ha organitzat la feina de manera equitativa i l'ha realitzat correctament.		
Participació	No ha participat en la traducció ni en l'anàlisi del text.	Ha participat una mica o poc en la traducció i en l'anàlisi.	Ha participat en la traducció i en l'anàlisi però no de forma equitativa.	Ha participat en la traducció i en l'anàlisi de forma equitativa.		
Col·laboració	No ha col·laborat amb el company/a i no l'ha ajudat amb els seus dubtes.	Ha col·laborat una mica o poc amb el company/a i l'ha ajudat en algun dubte.	Ha col·laborat amb el company/a i l'ha ajudat en diversos dubtes.	Ha col·laborat amb el company/a i s'han ajudat mútuament en tots els dubtes.		
Valoració global		Company/a:		Jo:		

Rúbrica d'autoavaluació

Rúbrica d'autoavaluació dels sabers de traducció				
Nom i cognoms:	Mai	A vegades	Gairebé sempre	Sempre
Conec i sé declinar i traduir qualsevol paraula i adjectiu de la 1a, 2a i 3a declinacions.				
Entenc el funcionament de la 3a declinació.				
Sé detectar els adjectius de la 3a declinació.				
Sé declinar qualsevol adjectiu de la 3a declinació.				
Soc capaç de traduir una frase del meu nivell.				
Realitzo les activitats individuals proposades.				